

ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԵՎ ԹԵՍԱՎՈՐՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

**ՀՀ հանրակրթական ուսումնական
հաստատությունների 9-րդ դասարաններում
հայոց լեզու և մաթեմատիկա դասավանդող
ուսուցիչների հարցման
արդյունքների վերլուծություն**

**2019 թ.
հոկտեմբեր-դեկտեմբեր
ամիսներ**

ԵՐԵՎԱՆ 2020

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ..... 2

1. ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ..... 3

 1.1 Վիճակագրական տվյալներ ըստ ՀՀ վարչատարածքային միավորների.....3

 1.2 Վիճակագրական տվյալներ ըստ բնակավայրերի տիպերի.....5

 1.3 Վիճակագրական տվյալներ ըստ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների տիպերի...6

 1.4 Վիճակագրական տվյալներ ըստ ուսուցիչների սեռային կազմի.....7

2. ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԳՈՐԾԵԼԱՌՃԸ..... 8

 2.1 Ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցման կարևորումը.....9

 2.2 Իրավիճակն ինքնահոսի թողնելը..... 9

 2.3 Աշխատանքային կարգապահությունը կարևորելը..... 10

3. ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ..12

 3.1 Բնակության վայրի գործոնը..... 13

 3.2 Փոխհարաբերությունների գործոնը..... 14

 3.3 Աշխատանքից գոհունակության գործոնը..... 15

 3.4 Գլխավոր գործոնների ազդեցության աստիճանները.....16

4. ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ..... 18

 4.1 Ուսուցիչների մանկավարժական ստաժը..... 18

 4.2 Ուսուցիչների որակավորման տարակարգերը.....19

 4.3 Միջին միավորները ըստ մանկավարժական ստաժի և որակավորման տարակարգի խմբերի.....20

5. ՈՒՍՈՒՑՉԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻՆ ՆՊԱՍՏՈՂ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԸ.....22

6. ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԵՎ ԱՇԽԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՀԱՐՑՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐՈՒՄԸ.....23

 6.1 Ուսուցիչ-աշակերտ փոխհարաբերությունները..... 23

 6.2 Աշակերտների կողմից մատուցվող նոր նյութի ընկալումը՝ կախված ուսուցիչների գործելաձևից 25

7. ԱՌԱՋԱՐԻՄՈՒԹՅԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ..... 25

ԱՍՓՈՓՈՒՄ..... 27

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԱՂԹՅՈՒՐՆԵՐ..... 33

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ..... 34

 ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԱՐՑԱԹԵՐԹԸ..... 34

 ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐ ԸՍՏ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԱՐՑԱԹԵՐԹԻ ՀԱՐՑԵՐԻ..... 35

 Հավելված 2.1. Մեռը..... 35

 Հավելված 2.2. Մանկավարժական ստաժը..... 36

 Հավելված 2.3. Դասավանդած առարկան..... 36

 Հավելված 2.4. Դասավանդած դասարանը..... 36

 Հավելված 2.5. Տարակարգը..... 36

 Հավելված 2.6. Նախընտրելի դեկավարը..... 37

 Հավելված 2.7. Դասապրոցեսի անցկացման նախընտրելի ձևը..... 37

 Հավելված 2.8. Վերաբերմունքը վատ վարքով աշակերտների նկատմամբ..... 38

 Հավելված 2.9. Վերաբերմունքը աշակերտի անընդունելի կարծիքի նկատմամբ..... 38

 Հավելված 2.10. Ամենակարևորը ուսումնական հաստատությունում..... 38

 Հավելված 2.11. Նախընտրելի չնախատեսված իրավիճակներում..... 39

 Հավելված 2.12. Վերաբերմունքը տնօրինության ներկայացրած ոչ հաճելի պահանջների նկատմամբ..... 39

 Հավելված 2.13. Վերաբերմունքը համագործակցային աշխատանքի նկատմամբ..... 40

 Հավելված 2.14. Ակնկալիքները..... 40

 Հավելված 2.15. Աշխատանքից բավականություն ստանալը..... 40

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

2019 թ. հոկտեմբերի 7-ից մինչև դեկտեմբերի 6-ն ընկած ժամանակահատվածում ՀՀ հանրակրթական 234 ուսումնական հաստատությունների 9-րդ դասարաններում անցկացված արտաքին ընթացիկ գնահատմանը զուգընթաց այդ դասարաններում հայոց լեզու և հանրահաշիվ դասավանդող ուսուցիչների շրջանում անցկացվել է հարցում, որին մասնակցել է 665 ուսուցիչ:

Հարցման նպատակը եղել է ՀՀ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների 9-րդ դասարաններում «Հայոց լեզու» և «Հանրահաշիվ» առարկաները դասավանդող ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության և դրա վրա ազդող գործոնների ուսումնասիրությունը:

Արտաքին ընթացիկ գնահատմանը մասնակցած և «Աշակերտի հարցաթերթ» լրացրած աշակերտները եղել են 7366-ը: Աշակերտների այդ համակազմի արդյունքներից արձանագրված ընդհանուր միջին միավորը¹ հայոց լեզվից կազմել է 4.74, հանրահաշիվից՝ 4.41:

«Ուսուցիչ հարցաթերթը» ներկայացված է սույն վերլուծության «Հավելվածներ» բաժնում: Այն կազմված է եղել 16 հարցից:

Հարցման արդյունքները SPSS և EXCEL ծրագրային փաթեթների կիրառմամբ ենթարկվել են ընդհանուր վիճակագրական, և գործոնային վերլուծության: Կատարվել է նաև աշակերտների առաջադիմության վիճակագրական կանխատեսում:

¹ 2019 թ. հոկտեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներին ՀՀ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների 9-րդ դասարաններում անցկացված արտաքին ընթացիկ գնահատման արդյունքները http://www.atc.am/files/verlucutyunner/2019/2019_yntacik_hoktember_9.pdf

1. ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Վերլուծության այս բաժնում ներկայացված են ընդհանուր վիճակագրական տվյալներ, տվյալներ ըստ ՀՀ վարչատարածքային միավորների, ըստ բնակավայրերի տիպերի և ըստ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների տիպերի:

Հարցման 665 մասնակիցներից 328-ը եղել են հայոց լեզվի, 311-ը՝ մաթեմատիկայի ուսուցիչներ: 26 ուսուցիչ դասավանդած առարկայի վերաբերյալ հարցաթերթում նշում չի կատարել: Այդ պատճառով վերլուծությունն իրականացվել է 639 ուսուցիչների հարցաթերթերի հիման վրա:

Հայոց լեզվի 328 ուսուցիչների հարցման արդյունքները համադրելով այդ առարկայի արտաքին ընթացիկ գնահատմանը մասնակցած 6427 աշակերտների արդյունքների հետ, հանրահաշվի 311 ուսուցիչներինը՝ 6043 աշակերտների արդյունքների հետ՝ հայոց լեզվի միջին միավորը կազմել է 4.76 (ստանդարտ շեղումը՝ 1.632), հանրահաշվինը՝ 4.40 (ստանդարտ շեղումը՝ 1.524):

Այնուհանդերձ, վերլուծության ընթացքում տարբեր տեսանկյուններից դիտարկված միջին միավորները համեմատվել են արտաքին ընթացիկ գնահատմանը մասնակցած աշակերտների ողջ համակազմի ընդհանուր միջին միավորների հետ (հայոց լեզու՝ 4.74, հանրահաշիվ՝ 4.41):

Ներքին գնահատման ընդհանուր միջին միավորը հայոց լեզվից եղել է 6.53, հանրահաշիվից՝ 6.17:

1.1 Վիճակագրական տվյալներ ըստ ՀՀ վարչատարածքային միավորների

Հայոց լեզվի և մաթեմատիկայի ուսուցիչների հարցման արդյունքների վերաբերյալ վիճակագրական տվյալներն ըստ ՀՀ վարչատարածքային միավորների ներկայացված են աղյուսակ 1-ում: Միջին միավորների սյունակներում գունավորած են ընդհանուր միջին միավորը գերազանցող միջին միավորների վանդակները:

Աղյուսակ 1. Վիճակագրական տվյալներ ըստ ՀՀ վարչատարածքային միավորների

Վարչատարածքային միավորը	Ուսուցիչների տոկոսը	Աշակերտների տոկոսը	Արտաքին գնահատման		Ներքին գնահատման	
			միջին միավորը	ստանդարտ շեղումը	միջին միավորը	ստանդարտ շեղումը
ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ						
Երևան	25.3	29.7	5.16	1.556	6.36	2.082
Շիրակ	8.6	7.2	4.59	1.724	6.73	1.720
Տավուշ	8.8	7.6	4.62	1.582	6.54	1.737
Գեղարքունիք	8.6	7.7	4.38	1.564	7.15	1.686
Սյունիք	7.3	6.7	5.06	1.546	6.58	1.849
Լոռի	7.3	6.9	4.65	1.472	6.52	1.839
Արմավիր	8.2	8.2	4.66	1.728	6.43	1.835
Արագածոտն	7.6	6.9	4.65	1.572	6.58	1.751
Արարատ	6.7	6.6	4.23	1.700	6.20	1.870

Կոտայք	6.4	7.8	4.74	1.694	6.39	1.681
Վայոց ձոր	5.2	4.7	4.26	1.558	6.95	1.768
Ընդամենը	100 (328 ուսուցիչ)	100 (6427 աշակերտ)	4.74	1.629	6.53	1.893
ՀԱՆՐԱՀԱՇԻՎ						
Երևան	25.1	29.7	4.79	1.531	6.27	1.845
Տավուշ	9.6	8.3	4.38	1.450	5.96	1.817
Շիրակ	9.0	7.3	4.13	1.468	6.31	1.781
Սյունիք	8.4	7.1	4.63	1.656	6.20	1.938
Գեղարքունիք	8.4	8.3	3.99	1.450	6.56	1.894
Արագածոտն	7.4	6.3	4.29	1.459	6.04	1.895
Լոռի	7.1	7.2	4.21	1.375	6.01	2.015
Արմավիր	6.7	6.5	4.35	1.558	6.09	1.880
Կոտայք	6.4	7.7	4.19	1.420	6.06	1.751
Արարատ	6.4	6.6	3.85	1.430	5.81	1.866
Վայոց ձոր	5.5	5.0	4.36	1.518	6.24	1.863
Ընդամենը	100 (311 ուսուցիչ)	100 (6043 աշակերտ)	4.41	1.542	6.17	1.873

Աղյուսակ 1-ում տեսնում ենք, որ հարցման մասնակից ուսուցիչների քառորդ մասը և 9-րդ դասարանում սովորող նրանց աշակերտների շուրջ 30 տոկոսը եղել են Երևանից:

Հայոց լեզվի արտաքին և ներքին գնահատումների ընդհանուր միջին միավորների տարբերությունը կազմել է 1.79 միավոր, իսկ հանրահաշվինը՝ 1.76:

Արտաքին գնահատումից ամենացածր միջին միավորներն արձանագրվել են Արարատի մարզում (հայոց լեզվից՝ 4.23, հանրահաշվից՝ 3.85), ամենաբարձրը՝ Երևանում (հայոց լեզվից՝ 5.16, հանրահաշվից՝ 4.79):

Վարչատարածքային բոլոր միավորներում արտաքին գնահատման միջին միավորները ցածր են եղել ներքին գնահատման միջին միավորներից, որոնց տարբերությունը հայոց լեզվի դեպքում կազմել է 1.2-2.77 միավոր, հանրահաշվի դեպքում՝ 1.48-2.57: Երկու առարկայից էլ այդ տարբերությունն ամենափոքրն է եղել Երևանում, ամենամեծը՝ Գեղարքունիքի մարզում:

Հայոց լեզվի և՛ արտաքին, և՛ ներքին գնահատումների ընդհանուր միջին միավորներից բարձր են եղել Սյունիքի մարզի աշակերտների միջին միավորները: Երևանում համապատասխան ընդհանուր միջին միավորից բարձր է եղել միայն արտաքին գնահատման միջին միավորը: Շիրակի, Տավուշի, Գեղարքունիքի, Արագածոտնի և Վայոց ձորի մարզերում միայն ներքին գնահատման միջին միավորն է բարձր եղել համապատասխան ընդհանուր միջինից:

Հանրահաշվի արտաքին և ներքին գնահատման ընդհանուր միջին միավորներից բարձր են եղել Երևանի և Սյունիքի մարզի աշակերտների միջին միավորները: Տավուշի, Շիրակի, Գեղարքունիքի, Արարատի և Վայոց ձորի մարզերում միայն ներքին գնահատման միջին միավորն է գերազանցել համապատասխան ընդհանուր միջին միավորը:

1.2 Վիճակագրական տվյալներ ըստ բնակավայրերի տիպերի

Աղյուսակ 2-ում ներկայացված են վիճակագրական տվյալներ ըստ բնակավայրերի տիպերի: Միջին միավորների սյունակներում գունավորած են տվյալ առարկայի ընդհանուր միջին միավորը գերազանցող միջին միավորների վանդակները:

Հարցմանը մասնակցած հայոց լեզվի և մաթեմատիկայի 639 ուսուցիչների գրեթե 64 տոկոսը դասավանդում է քաղաքային, 36 տոկոսը՝ գյուղական բնակավայրերի հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում:

Աղյուսակ 2. Վիճակագրական տվյալներ ըստ ՀՀ բնակավայրերի տիպերի

Բնակավայրի տիպը	Ուսուցիչների տոկոսը	Աշակերտների տոկոսը	Արտաքին գնահատման	
			միջին միավորը	ստանդարտ շեղումը
ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ				
Քաղաքային բնակավայրեր	65.2	72.8	4.94	1.627
այդ թվում՝				
խոշոր քաղաքներ	29.9	34.4	5.10	1.591
միջին քաղաքներ	17.1	19.0	4.97	1.684
փոքր քաղաքներ	18.2	19.4	4.64	1.595
Գյուղական բնակավայրեր	34.8	27.2	4.27	1.540
այդ թվում՝				
գյուղեր	24.4	19.9	4.31	1.553
սահմանամերձ գյուղեր	6.1	3.7	4.18	1.494
բարձր լեռնային գյուղեր	4.0	3.4	4.14	1.511
բարձր լեռնային սահմանամերձ գյուղեր	0.3	0.2	3.3	1.252
Ընդամենը	100 (328 ուսուցիչ)	100 (6427 աշակերտ)	4.74	1.629
ՀԱՆՐԱՀԱՇԻՎ				
Քաղաքային բնակավայրեր	63.4	71.1	4.58	1.534
այդ թվում՝				
խոշոր քաղաքներ	29.6	34.2	4.73	1.524
միջին քաղաքներ	14.5	16.5	4.54	1.618
փոքր քաղաքներ	19.3	20.4	4.37	1.456
Գյուղական բնակավայրեր	36.6	28.9	3.95	1.399
այդ թվում՝				
գյուղեր	25.4	20.6	3.93	1.397
սահմանամերձ գյուղեր	6.7	4.5	4.12	1.381
բարձր լեռնային գյուղեր	4.2	3.5	3.89	1.393
բարձր լեռնային սահմանամերձ գյուղեր	0.3	0.3	2.93	1.534
Ընդամենը	100 (311 ուսուցիչ)	100 (6043 աշակերտ)	4.41	1.542

Աղյուսակ 2-ից երևում է, որ հայոց լեզվի և հանրահաշվի ընդհանուր միջին միավորներից բարձր միջին ցուցանիշներ են արձանագրվել միայն խոշոր և միջին քաղաքների հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում (հայոց լեզվից՝ մինչև 0.36 միավորով, հանրահաշվից՝ մինչև 0.32-ով):

Ընդհանուր առմամբ, հայոց լեզվի և հանրահաշվի ընդհանուր միջին միավորներից զգալիորեն ցածր են եղել բարձր լեռնային, հատկապես բարձր լեռնային սահմանամերձ գյուղերում արձանագրված միջին միավորները (հայոց լեզվից՝ 0.6-1.4, հանրահաշվից՝ 0.5-1.5 միավորով):

1.3 Վիճակագրական տվյալներ ըստ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների տիպերի

Աղյուսակ 3-ում ներկայացված են հարցման մասնակից ուսուցիչների և նրանց աշակերտների տոկոսներն ըստ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների տիպերի: Գունավորած են ընդհանուր միջին միավորից բարձր միջին միավորների վանդակները:

Արտաքին ընթացիկ գնահատման մասնակից հանրակրթական 234 ուսումնական հաստատությունների ցանկում ընդգրկված են եղել 113 միջնակարգ, 110 հիմնական դպրոցներ, 3 կրթահամալիր, 1 ավագ դպրոց, 1 վարժարան, 1 հատուկ դպրոց, 1 միջնակարգ մասնագիտական և 4 ոչ պետական ուսումնական հաստատություն:

Հայոց լեզվի և մաթեմատիկայի 639 ուսուցիչների մոտ 59 տոկոսը դասավանդում է հիմնական, 36 տոկոսը՝ միջնակարգ դպրոցներում, մնացած 5 տոկոսն՝ ավագ և հատուկ դպրոցներում, վարժարանում, կրթահամալիրում, մասնագիտական և ոչ պետական ուսումնական հաստատություններում:

Աղյուսակ 3. Վիճակագրական տվյալներ ըստ ՀՀ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների տիպերի

Ուսումնական հաստատության տիպը	Ուսուցիչների տոկոսը	Աշակերտների տոկոսը	Արտաքին գնահատման	
			միջին միավորը	ստանդարտ շեղումը
ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ				
Հիմնական դպրոց	59.8	68.4	4.91	1.614
Միջնակարգ դպրոց	35.7	28.4	4.29	1.543
Ոչ պետական ուս. հաստատ.	1.5	1.1	6.51	1.587
Կրթահամալիր	1.2	0.8	4.69	1.597
Ավագ դպրոց	0.9	0.7	6.70	1.821
Վարժարան	0.3	0.2	5.73	1.794
Հատուկ դպրոց	0.3	0.1	4.14	0.690
Մասնագիտական ուս. հաստատ.	0.3	0.3	5.05	1.359
Ընդամենը	100 (328 ուսուցիչ)	100 (6427 աշակերտ)	4.74	1.629
ՀԱՆՐԱՇԱՇԻՎ				
Հիմնական դպրոց	58.5	67.5	4.54	1.524
Միջնակարգ դպրոց	37.0	29.4	3.97	1.389

Ոչ պետական ուսումն. հաստատ.	1.3	1.0	5.95	1.345
Կրթահամալիր	1.3	0.7	4.69	1.427
Մասնագիտական ուս. հաստատ.	0.65	0.6	3.93	1.233
Ավագ դպրոց	0.65	0.5	7.04	1.835
Վարժարան	0.3	0.2	5.09	1.640
Հատուկ դպրոց	0.3	0.1	3.86	0.378
Ընդամենը	100 (311 ուսուցիչ)	100 (6043 աշակերտ)	4.41	1.542

Աղյուսակ 3-ից երևում է, որ երկու առարկայից էլ հիմնական և ավագ դպրոցներում, վարժարանում և ոչ պետական ուսումնական հաստատությունում արձանագրված միջին միավորները 0.13-ից մինչև 2.63 միավորով բարձր են եղել համապատասխան ընդհանուր միջինից: Միջնակարգ դպրոցների ցուցանիշներն ավելի քան 0.4 միավորով եղել են ցածր: Կրթահամալիրում հանրահաշվից արձանագրված միջին միավորը 0.28-ով գերազանցել է ընդհանուր միջին միավորը, իսկ հայոց լեզվինը զիջել է 0.05-ով: Նշվածներից վիճակագրորեն նշանակալի են եղել միայն հիմնական և միջնակարգ դպրոցների ցուցանիշները:

Արտաքին ընթացիկ գնահատման մասնակից հանրակրթական ուսումնական հաստատություններից առանձին ուշադրություն է դարձվել 10-ից պակաս աշակերտներ ունեցած 33 դպրոցներին (26 միջնակարգ, 5 հիմնական, 2 հատուկ): Հայոց լեզվի միջին միավորը 1 հիմնական և 8 միջնակարգ դպրոցներում ընդհանուր միջինից 0.04-1.06-ով եղել է բարձր: Հանրահաշվի միջին միավորը 0.09-2.16 միավորով բարձր է եղել երկուական միջնակարգ և հիմնական դպրոցներում: Վերոհիշյալ դպրոցները տեղաբաշխված են Շիրակի, Լոռու, Տավուշի, Գեղարքունիքի և Վայոց ձորի մարզերում: Ամենաբարձր միջին միավորներով աչքի են ընկել Բաղանիսի (Տավուշի մարզ) և Սևանի թիվ 5 (Գեղարքունիքի մարզ) միջնակարգ ու Ջերմուկի թիվ 1 (Վայոց ձորի մարզ) հիմնական դպրոցները:

Դրական միավորի շեմից ցածր միջին միավորներ են արձանագրվել 33 դպրոցներից 20-ում, որոնցից 7-ում՝ և՛ հայոց լեզվից, և՛ հանրահաշվից, 2-ում՝ միայն հայոց լեզվից և 11-ում՝ միայն հանրահաշվից: Դրանցից 3-ը հիմնական դպրոցներ են, 15-ը միջնակարգ 2-ը՝ հատուկ, և տեղաբաշխված են ՀՀ բոլոր վարչատարածքային միավորներում: Ե՛վ հայոց լեզվից, և՛ հանրահաշվից դրական միավորի շեմից ցածր միջին միավորներ արձանագրած դպրոցները գտնվում են Շիրակի, Լոռու, Արագածոտնի, Արմավիրի, Գեղարքունիքի և Վայոց ձորի մարզերում: Նշենք, որ այդ դպրոցների 9-րդ դասարաններում հայոց լեզու և մաթեմատիկա դասավանդած ուսուցիչները տարակարգի համար երբևէ չեն դիմել և մեծամասամբ ունեն ավելի քան 20 տարվա մանկավարժական ստաժ:

1.4 Վիճակագրական տվյալներ ըստ ուսուցիչների սեռային կազմի

Հարցման մասնակից 639 ուսուցիչներից 603-ը (94.4 %) կանայք են, 26-ը (4 %)՝ տղամարդիկ: 10 (1.6 %) ուսուցիչ հարցաթերթում սեռի վերաբերյալ նշում չի կատարել: Կանանցից 320-ը (53.1 %) դասավանդում են հայոց լեզու, 283-ը (46.9 %)՝ մաթեմատիկա: Տղամարդկանցից միայն երկուսն են (7.7 %) հայոց լեզվի ուսուցիչներ:

Հետևյալ աղյուսակում ներկայացված է 639 ուսուցիչների սեռային կազմի տոկոսային բաշխումն ըստ բնակավայրերի տիպերի և ըստ դասավանդած առարկաների:

Աղյուսակ 4. Ուսուցիչների սեռային կազմի տոկոսային բաշխումն ըստ բնակավայրերի տիպերի

Բնակավայրի տիպը	Հայոց լեզու				Մաթեմատիկա				Ընդամենը՝ հայոց լեզու և մաթեմատիկա
	դին կին	սովորական	սեռը ճին նշել	Ընդամենը	դին կին	սովորական	սեռը ճին նշել	Ընդամենը	
Քաղաք	32.7	0.2	0.6	33.5	29.1	1.4	0.3	30.8	64.3
Գյուղ	17.4	0.2	0.3	17.9	15.2	2.3	0.3	17.8	35.7

Քաղաքային ուսուցիչները կազմել են հարցման մասնակիցների 64.3 %-ը (հայոց լեզու՝ 33.5 %, մաթեմատիկա՝ 30.8 %), գյուղայինները՝ 35.7 %-ը (հայոց լեզու՝ 17.9 %, մաթեմատիկա՝ 17.8 %): Տղամարդկանցից համեմատաբար բարձր՝ 2.3 % տոկոս են կազմել գյուղերում մաթեմատիկա դասավանդողները:

Ըստ մանկավարժական ստաժի դիտարկելով ուսուցիչների սեռային կազմը՝ նկատում ենք, որ քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի բոլոր ենթատիպերում, բացի սույն արտաքին գնահատման բնակավայրերի ցանկում ընդգրկված բարձր լեռնային սահմանամերձ միակ գյուղից, և՛ հայոց լեզվի, և՛ մաթեմատիկայի ուսուցիչների բացարձակ մեծամասնությունն ավելի քան 20 տարվա ստաժ ունեցող կանայք են: Բոլոր ենթատիպերում միասին նրանք կազմել են հարցման մասնակիցների 63.8 %-ը (հայոց լեզու՝ 32.1 %, մաթեմատիկա՝ 31.8 %):

Արական սեռի 26 ուսուցիչներից 24-ը դասավանդում է մաթեմատիկա: Նրանցից 16-ը և հայոց լեզվի մեկ ուսուցիչ ունեն ավելի քան 20 տարվա մանկավարժական ստաժ: Մաթեմատիկայի ուսուցիչներից 6-ը ունեն 6-15 տարվա մանկավարժական ստաժ:

2. ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԳՈՐԾԵԼԱՈՋԸ

Ուսուցիչների գործելաոճի վերաբերյալ ընդհանուր պատկերացում են տալիս հարցաթերթի 6-12-րդ հարցերի ([հավելված 1](#)) պատասխանները: Այդ հարցերի պատասխանի տարբերակների խմբավորմամբ առանձնացվել են ուսուցիչների գործելաոճի հետևյալ խմբերը՝

- ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցումը կարևորողներ,
- իրավիճակն ինքնահոսի թողնողներ,
- աշխատանքային կարգապահությունը կարևորողներ:

6-12-րդ հարցերից յուրաքանչյուրին պատասխանելու համար նախատեսված է եղել պատասխանի առաջարկվող երեք տարբերակներից միայն մեկը:

2.1 Ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցման կարևորումը

Այս գործելաոճի վերաբերյալ պատկերացում կազմելու համար խմբավորվել են հարցաթերթի 6-12-րդ հարցերի պատասխանների հետևյալ տարբերակները՝

- աշխատանքային գործընթացում ստեղծարարությունը կարևորող ղեկավարի հետ աշխատել նախընտրելը,
- դասն անցկացնելիս ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերելը,
- ուսուցչի հանդեպ վատ վերաբերմունք ցուցաբերող աշակերտին հասկանալ փորձելը,
- աշակերտի հայտնած անընդունելի կարծիքի դեպքում նրա տեսակետը հասկանալ փորձելը,
- ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցումն ամենակարևորը համարելը,
- չնախատեսված իրավիճակներում տվյալ իրավիճակն արդյունավետ օգտագործելը,
- տնօրինության կողմից ներկայացված անցանկալի պահանջներին անհամաձայնություն արտահայտելը:

Պատասխանների այս տարբերակներից առնվազն չորսին դրական պատասխանած ուսուցիչները համալրել են ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցումը կարևորողների շարքերը և կազմել են հարցման մասնակից 639 ուսուցիչների 69 %-ը, որից 38.3%-ը եղել են հայոց լեզվի ուսուցիչները: Այս գործելաոճը չափազանց կարևորողները կազմել են հարցման մասնակիցների 21.6%-ը:

Ստեղծագործական մոտեցումը կարևորող ուսուցիչները հիմնականում այս կամ այն չափով կարևորել են նաև աշխատանքային կարգապահությունը: Մինչդեռ նրանց շարքերում իրավիճակն ինքնահոսի թողնելու կողմնակիցները չնչին տոկոս են կազմել:

2.2 Իրավիճակն ինքնահոսի թողնելը

Իրավիճակն ինքնահոսի թողնելու գործելաոճի վերաբերյալ պատկերացում կազմելու համար խմբավորվել են 6-12-րդ հարցերի պատասխանների հետևյալ տարբերակները՝

- ուսուցչի գործունեությանը չխոչընդոտող ղեկավարի հետ աշխատել նախընտրելը,
- դասն անցկացնելիս ըստ իրավիճակի կողմնորոշվելը,
- ուսուցչի հանդեպ վատ վերաբերմունք ցուցաբերող աշակերտի վարքին ուշադրություն չդարձնելը,
- աշակերտի հայտնած անընդունելի կարծիքի դեպքում խոսակցությունը փոխելը,
- ուսումնական հաստատությունում միջանձնային հարաբերությունները ամենակարևորը համարելը,
- չնախատեսված իրավիճակներում տվյալ իրավիճակը շրջանցելը,
- տնօրինության կողմից ներկայացված անցանկալի պահանջներին ըստ ստեղծված իրավիճակի վերաբերվելը:

Պատասխանների այս տարբերակներից առնվազն չորսին դրական պատասխանած ուսուցիչներն ուսուցման գործընթացում ստեղծված ցանկացած իրավիճակ ինքնահոսի

թողնողներն են, այսինքն, լուծման ուղիներ չառաջարկողները: Նրանք կազմել են հարցման մասնակից 639 ուսուցիչների ընդամենը 2.3 %-ը: Հարցման մասնակիցներից իրավիճակն ինքնահոսի թողնելու գործելաոճով ուսուցիչներ չեն եղել Լոռու, Գեղարքունիքի և Վայոց ձորի մարզերում: Հայոց լեզվի ուսուցիչներից այդպիսիք չեն եղել նաև Շիրակի և Արմավիրի, իսկ մաթեմատիկայի ուսուցիչներից՝ Կոտայքի և Տավուշի մարզերում:

2.3 Աշխատանքային կարգապահությունը կարևորելը

Աշխատանքային կարգապահությունը կարևորելու գործելաոճը նկարագրող պատասխանների տարբերակներն են՝

- հստակ և օգտակար հրահանգներ տվող ղեկավարի հետ աշխատել նախընտրելը,
- դասի ընթացքում դասապլանին հավատարիմ մնալը,
- ուսուցչի հանդեպ վատ վերաբերմունք ցուցաբերող աշակերտին նույն կերպ պատասխանելը,
- աշակերտի հայտնած անընդունելի կարծիքի դեպքում ուսուցչի կարծիքը պնդելը և աշակերտի սխալը բացատրելը,
- ուսումնական հաստատությունում աշխատանքային կարգապահությունն ամենակարևորը համարելը,
- չնախատեսված իրավիճակներում դրանք վերացնել փորձելը,
- տնօրինության կողմից ներկայացված բոլոր պահանջներն անխտիր կատարելը:

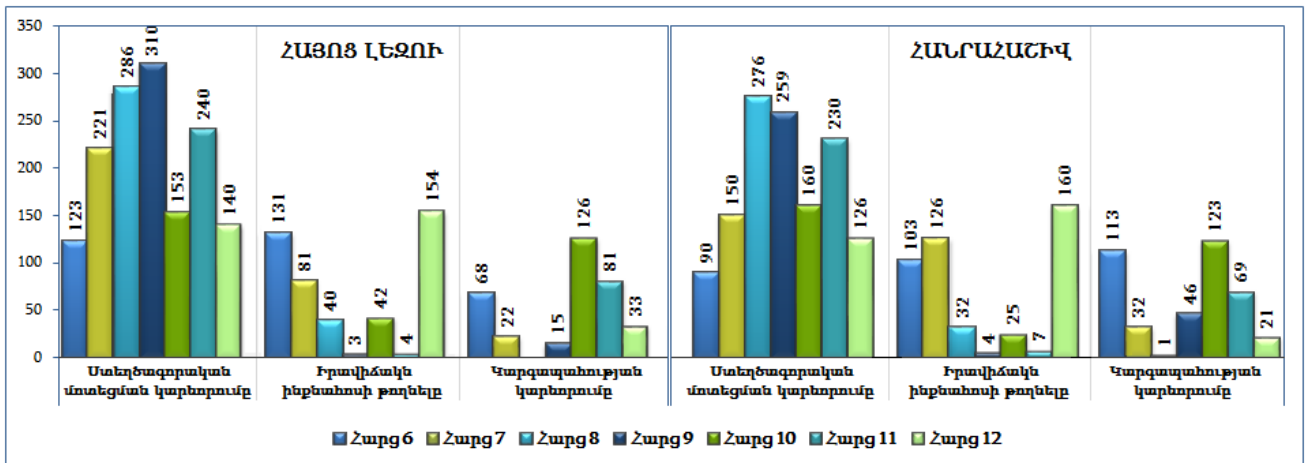
Պատասխանների թվարկված տարբերակներից առնվազն չորսին դրական պատասխան տված ուսուցիչներն աշխատանքային կարգապահությունն առավել կարևորողներն են, որոնք կազմել են հարցման մասնակից 639 ուսուցիչների 3.4 %-ը: Հարցվածներից աշխատանքային կարգապահությունը խիստ կարևորող ուսուցիչներ չեն եղել Շիրակի, Կոտայքի և Վայոց ձորի մարզերում: Հայոց լեզվի ուսուցիչներից նման գործելաոճի կողմնակիցներ չեն եղել նաև Արագածոտնի, իսկ մաթեմատիկայի ուսուցիչներից՝ Սյունիքի մարզերից և Երևանից հարցմանը մասնակցածների մեջ:

2.4 Ուսուցիչների գործելաոճի ընդհանուր պատկերը

Հարցաթերթի ([հավելված 1](#)) հիման վրա դիտարկված գործելաոճի տեսանկյունից ցայտուն տարբերություն է նկատվում ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցումը կարևորելու և իրավիճակն ինքնահոսի թողնելու ու աշխատանքային կարգապահությունը կարևորելու միջև:

Հետևյալ դիագրամում ներկայացված են հարցաթերթի 6-12-րդ հարցերի պատասխանների տարբերակներն ընտրած ուսուցիչների թվերը: Նշում չկատարած կամ մեկից ավելի նշումներ կատարածների թվերը չեն ներկայացվել:

Դիագրամ 1. Ուսուցիչների թվերը ըստ նրանց գործելառճը ձևավորված 6-12-րդ հարցերի

Դիագրամում հստակ երևում է, որ ուսուցիչների գերակշիռ մասի գործելառճում առանձնապես կարևորվում է ուսուցման գործընթացին ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերելը: Ընդ որում, ստեղծագործական մոտեցման կարևորումը նկարագրող պատասխանի տարբերակները հայոց լեզվի և մաթեմատիկայի ուսուցիչների մեծ մասն ընտրել են հատկապես 7-9-րդ և 11-րդ հարցերից: Դրանք բնութագրում են ուսուցչի կողմից դասն անցկացնելիս ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերելը, ուսուցչի հանդեպ վատ վերաբերմունք ցուցաբերած և ուսուցչի համար անընդունելի կարծիք հայտնած աշակերտներին հասկանալ փորձելն ու չնախատեսված իրավիճակներում տվյալ իրավիճակն արդյունավետ օգտագործելը:

6-12-րդ հարցերում իրավիճակն ինքնահոսի թողնելու հետ կապված պատասխանների ընտրությանը հայոց լեզվի և մաթեմատիկայի ուսուցիչները մասամբ տարբեր մոտեցում են ցուցաբերել, որն ավելի ցայտուն դրսևորում է ունեցել 6-րդ և 7-րդ հարցերում: Այսպես, ուսուցչի գործունեությանը չխոչընդոտող ղեկավարի հետ աշխատել նախընտրողների 56%-ը (234-ից 131-ը) եղել են հայոց լեզվի, իսկ դասն ըստ իրավիճակի անցկացնողների 61%-ը (207-ից 131-ը)՝ մաթեմատիկայի ուսուցիչները: Երկու առարկայի ուսուցիչներն էլ հավասարապես նշել են, որ կատարում են տնօրինության ներկայացրած բոլոր պահանջներն անխտիր, և դիագրամում նրանց վերաբերող սյուններն ամենաբարձրն են:

Վարձատրվող կարևորումն առավել կարևորած ուսուցիչները մեծամասամբ նախընտրում են հստակ և օգտակար հրահանգներ տվող ղեկավարի հետ աշխատելը, աշխատանքային կարգապահությունը և ստեղծված անցանկալի իրավիճակը վերացնելը (6-րդ, 10-րդ և 11-րդ հարցեր): Ընդ որում, հստակ և օգտակար հրահանգներ տվող ղեկավարի հետ աշխատել նախընտրողների 62 %-ը (181-ից 113-ը) եղել են մաթեմատիկայի ուսուցիչները: Աշխատանքային կարգապահությանը և իրավիճակին վերաբերող պատասխաններն ընտրածների բաշխումն ըստ դասավանդած առարկաների եղել է գրեթե համաչափ:

3. ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ

Գլխավոր գործոնների վերլուծության միջոցով վեր են հանվել հարցման արդյունքում ստացված փոփոխականների միջև առկա գծային վիճակագրական կորելյացիաները հիմնավորող և առաջին հայացքից չնկատվող այլ փոփոխականներ: Ըստ էության դրանք գործոններ են, որոնցից յուրաքանչյուրը ձևավորվել է միմյանց հետ սերտորեն փոխկապակցված փոփոխականներից: Տարբեր գործոններ ձևավորած փոփոխականների միջև փոխկապակցվածությունը լինում է թույլ: Այս մեթոդով վեր հանված գործոններն ավելի լիարժեքորեն են մեկնաբանում առանձին փոփոխականների միջև դիտարկվող կապերը:

Ուսուցիչների հարցման արդյունքների գործոնային վերլուծությունը վեր է հանել նրանց աշխատանքի արդյունավետության վրա ազդող գործոններ, որոնցից երեքը եղել են գլխավորները (աղյուսակ 5): Գործոնները ձևավորած փոփոխականներից ընտրվել են 0.4-ից բարձր կորելյացիայի գործակից ունեցածները:

Աղյուսակ 5-ում ներկայացված են գլխավոր գործոնները, որոնք ստացվել են առանց ուսուցիչների դասավանդած առարկաները տարբերակելու: «Հարցաթերթի հարցերը» սյունակում ներկայացված է յուրաքանչյուր հարցի համառոտ ձևակերպումը, «Հարցերի համարները» սյունակում՝ հարցաթերթում տվյալ հարցի ունեցած հերթական համարը:

Աղյուսակ 5. Գլխավոր գործոնները

№	Գլխավոր գործոնները	Հարցաթերթի հարցերը (գործոնները ձևավորած փոփոխականները)	Հարցերի համարները	Գործոնների կորելյացիայի գործակիցները		
				1-ին	2-րդ	3-րդ
1	Բնակության վայրը	Բնակավայրի տիպը		0.853		
		Վարչատարածքային միավորը		0.835		
2	Փոխհարաբերությունները	Նախընտրելի դեկավարը	6		0.621	
		Ամենակարևորը դպրոցում	10		0.568	
		Տնօրինության ներկայացրած ոչ ցանկալի պահանջները	12		0.516	
		Համագործակցությունը	13		0.439	
3	Փորձառությունը	Աշխատանքում բավականություն ստանալը	15			0.620
		Նախընտրելին չնախատեսված իրավիճակներում	11			0.498
		Եթե աշակերտը վատ է վերաբերվում ուսուցչին	8			0.405

Առաջին գործոնը ձևավորվել է բնակավայրի տիպը և վարչատարածքային միավորը ցույց տվող փոփոխականներից: Այս գործոնը համառոտ անվանենք «բնակության վայր»:

Երկրորդ գործոնի հետ կապված են 6-րդ («Նախընտրելի դեկավարը»), 10-րդ («Ամենակարևորը դպրոցում»), 12-րդ («Տնօրինության ոչ ցանկալի պահանջները») և 13-րդ

(«Համագործակցությունը») հարցերից ձևավորված փոփոխականները, որոնք կարող են բնութագրել ուսուցչի փոխհարաբերությունները դեկավարության և գործընկերների հետ: Երկրորդ գործոնն անվանենք **«փոխհարաբերություններ»**: Այս համատեքստում վարքի և կառավարման ոճի տեսանկյունից որոշակիորեն ուրվագծվել է ուսուցչի անձի բնավորության կերտվածքը (դեմոկրատ, ավտորիտար կամ անտարբեր):

Երրորդ գործոնի հետ սերտորեն կապված են հարցաթերթի 15-րդ («Աշխատանքում ինչի՞ց եք բավականություն ստանում»), 11-րդ («Չնախատեսված իրավիճակներում նախընտրելի է») և 8-րդ («Եթե աշակերտը վատ է վերաբերվում Ձեզ») հարցերից ձևավորված փոփոխականները, որոնք կարող են բնութագրել ուսուցչի մանկավարժահոգեբանական փորձառությունը: Երրորդ գործոնը համառոտ անվանենք **«փորձառություն»**:

Գլխավոր գործոնները դիտարկելով ըստ հայոց լեզվի և մաթեմատիկայի ուսուցիչների խմբերի առանձին-առանձին՝ ստացվել է վերը ներկայացվածից փոքր-ինչ տարբեր պատկեր:

Աղյուսակ 6-ում ներկայացված են ուսուցիչների դասավանդած առարկայի տարբերակմամբ իրականացված գործոնային վերլուծության արդյունքում վեր հանված գլխավոր գործոնները: Համեմատելով 5-րդ և 6-րդ աղյուսակների տվյալները՝ նկատում ենք, որ հայոց լեզվի ուսուցիչների համար գլխավոր գործոնները երկուսն են, մաթեմատիկայի ուսուցիչների համար՝ երեքը: Ընդ որում, գործոնների ձևավորումն ընթացել է գլխավորից դեպի երկրորդական գործոններ և հակառակ ուղղությամբ փոփոխականների մասնակի տեղաշարժով: Փոխվել է նաև գլխավոր երրորդ գործոնի բովանդակությունը և անվանման ձևակերպումը:

Աղյուսակ 6. Ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա ազդող գլխավոր գործոններն ըստ նրանց դասավանդած առարկայի

№	Գլխավոր գործոնները	Հարցաթերթի հարցերը (գործոնները ձևավորած փոփոխականները)	Հարցերի համարները	Գործոնների կորելյացիայի գործակիցները		Հարցաթերթի հարցերը (գործոնները ձևավորած փոփոխականները)	Հարցերի համարները	Գործոնների կորելյացիայի գործակիցները		
				1-ին գործոն	2-րդ գործոն			1-ին գործոն	2-րդ գործոն	3-րդ գործոն
Հայոց լեզվի ուսուցիչներ						Մաթեմատիկայի ուսուցիչներ				
1	Բնակության վայրը	Բնակավայրի տիպը		0.853		Վարչատարածքային միավորը		0.890		
		Վարչատարածքային միավորը		0.835		Բնակավայրի տիպը		0.868		
2	Փոխհարաբերությունները	Տնօրինության ոչ ցանկալի պահանջները	12		0.795	Նախընտրելի ղեկավարը	6		0.727	
		Նախընտրելի չնախատեսված իրավիճակներում	11		0.743	Դասն անցկացնելու ձևը	7		0.727	
		Աշակերտի անընդունելի կարծիքը	9		0.649	Տնօրինության ոչ ցանկալի պահանջները	12		0.697	
		Ամենակարևորը դպրոցում	10		0.530	Համագործակցությունը	13		0.675	
3	Գոհունակությունը աշխատանքից					Ամենակարևորը դպրոցում	10		0.534	
						Աշխատանքից բավականություն ստանալը	15			0.666
						Ակնկալիքները	14			0.594

3.1 Բնակության վայրի գործոնը

Այս գործոնը ձևավորած փոփոխականները, թեև տարբեր հերթականությամբ և կորելյացիայի գործակիցներով, ուսուցիչների երկու խմբի համար էլ եղել են նույնը:

Ըստ ՀՀ վարչատարածքային միավորների և բնակավայրերի տիպերի դիտարկելով արտաքին ընթացիկ գնահատման միջին միավորները՝ նկատում ենք, որ երկու առարկաների ընդհանուր միջին միավորներից բարձր են եղել քաղաքաբնակ աշակերտների միջին միավորները, ընդ որում, ոչ բոլոր մարզերում: Երկու առարկաների ընդհանուր միջինից բարձր միջին միավորներ են արձանագրվել Երևանում, Արագածոտնի, Արմավիրի, Սյունիքի մարզերի միջին քաղաքներում, Լոռու, Սյունիքի և Տավուշի մարզերի

փոքր քաղաքներում: Բարձր են եղել նաև Գեղարքունիքի և Կոտայքի մարզերի միջին մեծության քաղաքների աշակերտների միջին միավորները հայոց լեզվից և Արարատի, Կոտայքի, Վայոց ձորի մարզերի աշակերտներինը՝ հանրահաշվից:

Գնահատման 10 միավորանոց համակարգում դրական միավորի շեմից՝ 4-ից ցածր միջին միավորներ են արձանագրվել հայոց լեզվից՝ Արարատի, Տավուշի, Վայոց ձորի, Գեղարքունիքի, հանրահաշվից՝ Շիրակի, Լոռու, Տավուշի, Գեղարքունիքի, Արարատի և Սյունիքի մարզերի գյուղերում: 4-ից ցածր են եղել նաև Արարատի մարզի միջին քաղաքների աշակերտների միջին միավորները հայոց լեզվից և Գեղարքունիքի մարզի միջին քաղաքներինը՝ հանրահաշվից:

3.2 Փոխհարաբերությունների գործոնը

Երկրորդ գործոնը հայոց լեզվի ուսուցիչների դեպքում ձևավորվել է տնօրինության պահանջներին, չնախատեսված իրավիճակներին, աշակերտի անընդունելի կարծիքին և ուսուցչի կարծիքով դպրոցում ամենակարևոր երևույթին վերաբերող փոփոխականներից, իսկ հանրառաջվի ուսուցիչների դեպքում՝ նախընտրելի ղեկավարին, տնօրինության պահանջներին, համագործակցությանը, դպրոցում ամենակարևոր երևույթին և դասն անցկացնելու ձևին վերաբերողներից: Այս գործոնը թերևս բնութագրում է հայոց լեզվի ուսուցիչների փոխհարաբերությունները ղեկավարության և աշակերտների հետ, իսկ մաթեմատիկայի ուսուցիչների դեպքում՝ նաև գործընկերների հետ:

Ուսուցիչների վարքագծի և գործելաոճի տեսանկյունից դիտարկված փոխհարաբերությունների համատեքստում երկրորդ գործոնն ուրվագծել է նրանց **անձի բնավորության կերտվածքը** (ավտորիտար, դեմոկրատ կամ անտարբեր): Պարզվել է, որ հարցման մասնակիցներն ընդհանուր առմամբ դեմոկրատիայի կողմնակիցներ են: Նրանցից շատերը նախընտրում են աշխատել դեմոկրատ և արհեստավարժ ղեկավարի հետ, սակայն իրենց համար անցանկալի հանձնարարությունների դեպքում պատրաստ են անհամաձայնություն հայտնել կամ հանձնարարությունը կատարել՝ կախված իրավիճակից: Այս տեսանկյունից տարբերակվել են ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերող և իրավիճակն ինքնահոսի թողնող ուսուցիչները: Երկու խմբերում էլ ավելի մեծ է եղել հայոց լեզվի ուսուցիչների բաժինը (մոտ 53 %): Ստեղծարարությունը կարևորող ուսուցիչներից ղեկավարության պահանջների հանդեպ «ըմբոստացողները» կազմել են մասնակիցների թվի 17 %-ը, «անտարբերները»՝ 16 %-ը, իսկ իրավիճակը շատ հարցերում ինքնահոսի թողնողներից «ըմբոստացողները»՝ 15 %-ը, «անտարբերները»՝ 19 %-ը:

Աշխատանքում առավելապես ստեղծագործական մոտեցման կողմնակից լինելով՝ ուսուցիչները կարևորում են նաև կարգապահությունը ղեկավար-ուսուցիչ-աշակերտ համակարգի բոլոր մակարդակներում: Սակայն կարգապահությունը չափազանց կարևորողները կազմել են հարցման մասնակիցների ընդամենը 8.5 %-ը, որից 5 %-ը եղել են հայոց լեզվի ուսուցիչները:

3.3 Աշխատանքից գոհունակության գործոնը

Երրորդ գործոնի հետ կապված կա որոշակի վերապահում: Աղյուսակ 4-ում այն համառոտ անվանել ենք «Փորձառություն»: Հայոց լեզվի 328 և մաթեմատիկայի 311 ուսուցիչների հարցման արդյունքների համատեղ գործոնային վերլուծության դեպքում այդ գործոնը ձևավորվել է աշխատանքից բավականություն ստանալուն, չնախատեսված իրավիճակներին և աշակերտի վատ պահվածքին վերաբերող փոփոխականներից: Մինչդեռ դասավանդած առարկայի տարբերակմամբ իրականացված գործոնային վերլուծության արդյունքում ստացվել է որոշակի առումով տարբեր պատկեր: Պարզվել է, որ երրորդ գործոնը գլխավոր է եղել մաթեմատիկայի ուսուցիչների համար, իսկ հայոց լեզվի ուսուցիչների համար այն հանդիսացել է երկրորդական գործոն:

Մաթեմատիկայի ուսուցիչների համար երրորդ գործոնը ձևավորվել է աշխատանքից բավականություն ստանալուն և առաջիկա տարիներին ուսուցիչների ակնկալիքներին վերաբերող փոփոխականներից, որոնց միջոցով թերևս նկարագրվում է իրենց աշխատանքից ուսուցիչների գոհ լինելը: Այդ առումով երրորդ գործոնը համառոտ անվանել ենք «Գոհունակություն աշխատանքից»:

Թեև հայոց լեզվի ուսուցիչների համար աշխատանքից գոհունակությունը երկրորդական գործոնների շարքում է հանդես եկել, այնուամենայնիվ, այս գործոնի մեկնաբանությունը ներկայացնենք և՛ մաթեմատիկայի, և՛ հայոց լեզվի ուսուցիչների տեսանկյունից:

Աշխատանքից բավականություն ստանալուն վերաբերող փոփոխականը ձևավորվել է ուսուցչի աշխատանքի գնահատված լինելը, իր աշխատանքից ուսուցչի գոհ լինելը և ընկերական միջավայրում գտնվելը բնութագրող փոփոխականներից, իսկ առաջիկա 2-3 տարիներին ուսուցիչների ակնկալիքներին վերաբերող փոփոխականը՝ աշխատավարձի և մանկավարժական որակավորման բարձրացման սպասումները, ինչպես նաև ուսուցչի աշխատանքի հետ կապված ակնկալիք չունենալը բնութագրողներից:

Հարցվածների մոտ 49 %-ն ակնկալում է աշխատավարձի բարձրացում, 41 %-ը՝ մանկավարժական որակավորման բարձրացում, իսկ մոտ 7 %-ն ակնկալիքներ չունի: Աշխատանքից բավականություն ստանալու տեսանկյունից մաթեմատիկայի և հայոց լեզվի ուսուցիչների ակնկալիքների միտումը նույնատիպ է: Իրենց աշխատանքի գնահատված լինելուց բավականություն ստացող ուսուցիչներից աշխատավարձի բարձրացում սպասողները հարցվածների 17 %-ն են կազմել (հայոց լեզու՝ 7 %, մաթեմատիկա՝ 10 %), մանկավարժական որակավորման բարձրացում սպասողները՝ 13 %-ը (հայոց լեզու՝ 6 %, մաթեմատիկա՝ 7 %), ոչ մի ակնկալք չունեցողները՝ 2 %-ը (հայոց լեզու և մաթեմատիկա՝ 1-ական տոկոս):

Իրենց աշխատանքից գոհ լինելուց բավականություն ստացող ուսուցիչներից աշխատավարձի բարձրացում ակնկալողները կազմել են հարցման մասնակիցների 32 %-ը (հայոց լեզու՝ 17 %, մաթեմատիկա՝ 15 %), մանկավարժական որակավորման բարձրացում սպասողները՝ 26 %-ը (հայոց լեզու՝ 15 %, մաթեմատիկա՝ 11 %) և ակնկալքներ չունեցողները՝ 7 %-ը (հայոց լեզու՝ 4 %, մաթեմատիկա՝ 3 %):

Աշխատանքային գործունեության մեջ ընկերական միջավայրում գտնվելուց բավականություն ստանալը նշած միակ ուսուցչիչը (մաթեմատիկայի) առաջիկա տարիներին ակնկալում է մասնագիտական որակավորման բարձրացում:

Հարցաթերթում դասավանդած առարկան նշած ուսուցիչների մոտ երեք տոկոսը երրորդ գործունը նկարագրող հարցերի վերաբերյալ համապատասխան նշումներ չեն կատարել կամ կատարել են ոչ լիարժեք:

Վերը շարադրվածից հետևում է, որ հարցման մասնակիցներից աշխատավարձի բարձրացում ակնկալող մաթեմատիկայի ուսուցիչները կազմել են 25 %, հայոց լեզվի ուսուցիչները՝ 24 %, մասնագիտական որակավորման բարձրացում ակնկալող մաթեմատիկայի ուսուցիչները՝ 18 %, հայոց լեզվինը՝ 21 %: Ուսուցչի աշխատանքի հետ կապված ակնկալիքներ չունեցողները կազմել են մասնակիցների թվի 7 %-ը (մաթեմատիկա՝ 4 %, հայոց լեզու՝ 3 %): Ի դեպ, նրանց մեջ չեն եղել հայոց լեզվի ուսուցիչներ Կոտայքի, մաթեմատիկայի ուսուցիչներ՝ Արմավիրի և Սյունիքի մարզերից:

3.4 Գլխավոր գործոնների ազդեցության աստիճանները

Աղյուսակ 7-ում ներկայացված են հարցված ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա այս կամ այն չափով ազդող գլխավոր գործոնների ազդեցության աստիճանները: Աղյուսակում գունավորած են տվյալ գործոնի ազդեցության ամենաբարձր տոկոսով աստիճանների, ինչպես նաև ընդհանուր միջին միավորը գերազանցող միջին միավորների վանդակները:

Աղյուսակ 7. Ուսուցչի աշխատանքի արդյունավետության վրա ազդող հիմնական գործոնների ազդեցության աստիճանները

Գործոնի համարը	Գործոնը	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
		Գործոնի ազդեցության չափը	Ուսուցիչների տոկոսը	միջին միավորը	ստանդարտ շեղումը	Գործոնի ազդեցության չափը	Ուսուցիչների տոկոսը	միջին միավորը	ստանդարտ շեղումը
1	Բնականության վայրը	Ուժգին	23.2	5.19	1.585	Ուժգին	18.3	4.05	1.409
		Միջին	24.1	4.95	1.680	Միջին	35.7	4.18	1.475
		Թույլ	34.1	4.46	1.546	Թույլ	21.2	4.42	1.540
		Բացակայում է	18.6	4.28	1.557	Բացակայում է	24.8	4.80	1.532
2	Փոխհարաբերությունները	Ուժգին	18.3	4.58	1.558	Ուժգին	15.1	4.48	1.495
		Միջին	27.2	4.89	1.613	Միջին	37.9	4.47	1.543
		Թույլ	33.8	4.78	1.658	Թույլ	29.6	4.24	1.486
		Բացակայում է	20.7	4.67	1.656	Բացակայում է	17.4	4.41	1.550
3	Գոհունակությունը աշխատանքից	Ուժգին				Ուժգին	12.5	4.19	1.465
		Միջին				Միջին	32.8	4.51	1.550
		Թույլ				Թույլ	43.1	4.33	1.490
		Բացակայում է				Բացակայում է	11.6	4.58	1.598

Հետևելով աղյուսակի տվյալներին՝ նկատում ենք, որ հայոց լեզվի ուսուցիչների 1/3-ը բնակության վայրը և ուսուցչի փոխհարաբերությունները նկարագրող գործոնների թույլ ազդեցության կրողներն են: Հայոց լեզվի ընդհանուր միջին միավորից բարձր են եղել բնակության վայրի գործոնի միջին և ուժգին ազդեցությունը կրողների (հայոց լեզվի ուսուցիչների 47 %-ը) աշակերտների միջին միավորները: Այդ առումով վիճակագրորեն նշանակալի են եղել Երևանի հիմնական դպրոցների ցուցանիշները: Այդ դպրոցներում դասավանդողները կազմել են հարցման մասնակից հայոց լեզվի ուսուցիչների 21 %-ը:

Դիտարկումը շարունակելով ըստ բնակավայրի տիպի՝ պարզվել է, որ բնակության վայրի գործոնի ուժգին ազդեցության բոլոր կրողները եղել են խոշոր քաղաքների դպրոցներում հայոց լեզու դասավանդող ուսուցիչները, իսկ միջին ազդեցության կրողները՝ խոշոր քաղաքներում և մարզերից առավելապես Սյունիքի, Արմավիրի ու Կոտայքի միջին քաղաքներում դասավանդողները: Գործոնի ազդեցությունը չկրող ուսուցիչները գյուղերից են և փոքր քաղաքներից:

Հայոց լեզվի ուսուցիչների համար գլխավոր երկրորդ՝ ղեկավարության և աշակերտների հետ փոխհարաբերությունների գործոնն ուժգին ազդեցություն ունի և՛ քաղաքաբնակ, և՛ գյուղաբնակ ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա: Այս գործոնի միջին և թույլ ազդեցությունը կրողներն առավելապես քաղաքաբնակներն են:

Մաթեմատիկայի ուսուցիչների 1/3-ից ավելին բնակության վայրը և փոխհարաբերությունները նկարագրող գործոնների միջին ազդեցության կրողներն են, 43 տոկոսը՝ աշխատանքից գոհ լինելու գործոնի թույլ ազդեցության կրողները: Հանրահաշվի ընդհանուր միջին միավորը գերազանցել են բնակության վայրի գործոնի թույլ ազդեցությունը կրող և չկրող ուսուցիչների, գործընկերների հետ փոխհարաբերությունների գործոնի միջին և ուժգին ազդեցությունը կրող և աշխատանքից գոհ լինելու գործոնի միջին ազդեցությունը կրող և չկրող ուսուցիչների աշակերտների միջին միավորները:

Բնակության վայրի գործոնի ուժգին ազդեցությունը կրող մաթեմատիկայի ուսուցիչները եղել են առավելապես Տավուշի, Գեղարքունիքի, Արագածոտնի և Վայոց ձորի մարզերի գյուղերի, միջին ազդեցության կրողները՝ բոլոր մարզերի գյուղերի և Արագածոտնի, Գեղարքունիքի, Տավուշի ու Վայոց ձորի մարզերի միջին և փոքր քաղաքների դպրոցներում դասավանդողները: Գործոնի ազդեցությունը չեն կրում խոշոր քաղաքների դպրոցներում դասավանդող ուսուցիչները:

Մաթեմատիկայի ուսուցիչների համար երկրորդ գլխավոր գործոնը՝ ղեկավարության, գործընկերների և աշակերտների հետ փոխհարաբերությունները, ուժգին ազդեցություն ունի և՛ քաղաքաբնակ, և՛ գյուղաբնակ ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա: Գործոնի միջին և թույլ ազդեցություն կրողներն առավելապես քաղաքաբնակներն են:

Երրորդ գլխավոր գործոնը՝ գոհունակությունը աշխատանքից, այս կամ այն ուժգնության ազդեցություն ունի առավելապես քաղաքաբնակ ուսուցիչների շրջանում: Գործոնի ազդեցությունը չկրողները հիմնականում Արմավիրի, Արագածոտնի և Վայոց ձորի մարզերի գյուղերից են:

4. ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ

Վերլուծության այս բաժնում մասնակի անդրադարձ է կատարվել հարցման մասնակից ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա ազդող երկրորդական գործոններին, որոնք ծանրակշիռ ազդեցություն չունեն, սակայն որոշակի հետաքրքրություն են ներկայացնում:

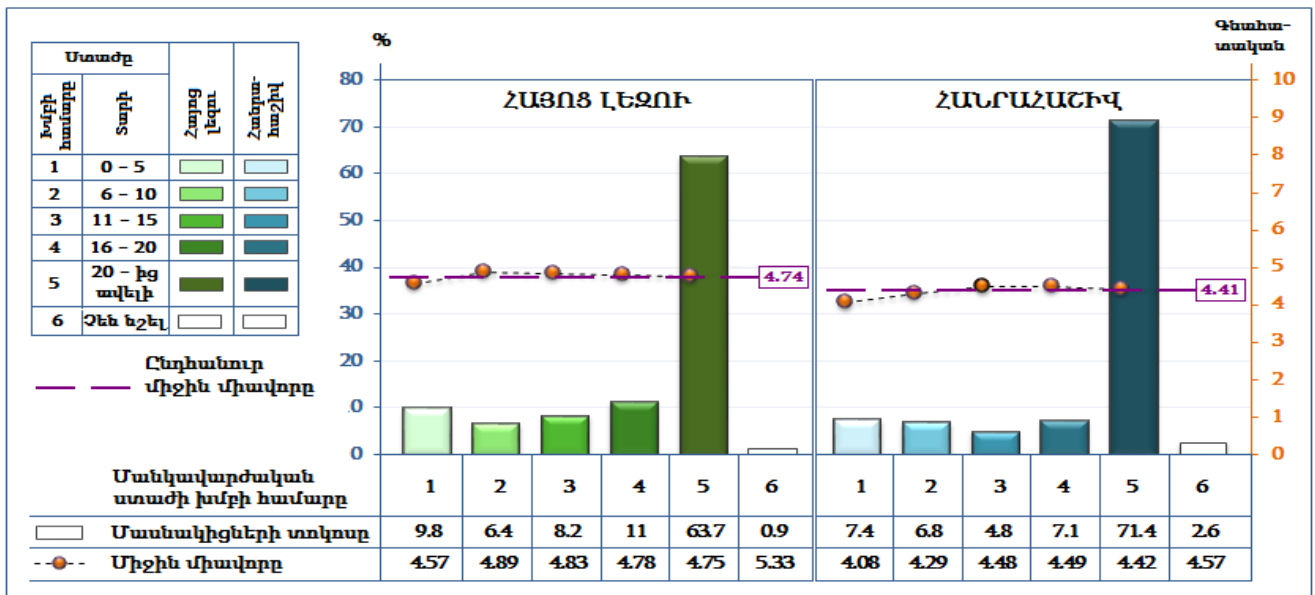
4.1 Ուսուցիչների մանկավարժական ստաժը

Ուսուցիչների մանկավարժական ստաժը գլխավոր գործոնների մեջ չէր կարող հանդես գալ, քանի որ հարցման մասնակիցների մեջ բացարձակ մեծամասնություն են կազմել ավելի քան 20 տարվա ստաժ ունեցող ուսուցիչները:

Մանկավարժական ստաժի հետ կապված վիճակագրական տվյալները ներկայացված են [հավելված 2.2](#)-ում:

Դիագրամ 2-ում երևում է, որ հայոց լեզվի 328 և հանրահաշիվի 311 ուսուցիչների, համապատասխանաբար, 63.7 և 71.4 տոկոսն ունի ավելի քան 20 տարվա մանկավարժական ստաժ: Արտաքին ընթացիկ գնահատման ընդհանուր միջին միավորներից (հայոց լեզու՝ 4.74, հանրահաշիվ՝ 4.41) ցածր են եղել միայն մինչև 5 տարվա մանկավարժական ստաժ ունեցող հայոց լեզվի ուսուցիչների և մինչև 10 տարվա ստաժով մաթեմատիկայի ուսուցիչների դասավանդած դասարանների միջին միավորները:

Դիագրամ 2. Վիճակագրական տվյալներ ուսուցիչների մանկավարժական ստաժի վերաբերյալ

Քանի որ ուսումնասիրվել են հարցմանը մասնակցած 665 ուսուցիչներից 639-ի հարցման արդյունքները և նրանց դասավանդած դասարանների առաջադիմությունը (պատճառի մասին խոսվել է էջ 3-ում), տեղին է նաև դիագրամում ներկայացված միջին միավորներն այդ համակազմի ընդհանուր միջին միավորների (հայոց լեզու՝ 4.76,

հանրահաշիվ՝ 4.40) հետ համեմատելը: Ըստ այդմ, հայոց լեզվի 4.76 միջին միավորից բարձր են եղել 6-20 տարվա մանկավարժական ստաժ ունեցող ուսուցիչների դասավանդած դասարանների միջին միավորները, հանրահաշվի 4.4 միավորից՝ 10 տարուց ավելի ստաժով ուսուցիչների դասարաններինը:

Առանձին անդրադառնանք մինչև 5 տարվա մանկավարժական ստաժ ունեցող ուսուցիչների սեռային կազմին: Ստաժի այդ խմբում 55-ից 32-ը եղել են հայոց լեզվի, 23-ը՝ մաթեմատիկայի ուսուցիչներ: Հայոց լեզու դասավանդողներից 31-ը և մաթեմատիկա դասավանդողներից 21-ը եղել են կանայք: Ուսուցիչներից 2-ը սեռի վերաբերյալ նշում չեն կատարել: Ստաժի այս խմբում, այն էլ միայն մաթեմատիկա դասավանդողների մեջ, եղել է արական սեռի մեկ ուսուցիչ:

4.2 Ուսուցիչների որակավորման տարակարգերը

Ուսուցիչների որակավորման տարակարգը ևս գլխավոր գործոնների մեջ չէր կարող հանդես գալ, քանի որ հարցման մասնակիցների մեծամասնությունը տարակարգի համար երբևէ դիմած չի եղել:

Հարցման մասնակից ուսուցիչների գերակշիռ մասը (86.8%-ը) տարակարգ ստանալու համար երբևէ չի դիմել, 6.6%-ն ունեցել են առաջին տարակարգ, 0.3%-ը՝ երկրորդ, տարակարգի հավակնորդները կազմել են 1.9%, իսկ 4.4%-ը հարցաթերթում տարակարգի վերաբերյալ նշում չի կատարել: Տարակարգի վերաբերյալ վիճակագրական տվյալներն ըստ առարկաների ներկայացված են [հավելված 2.4](#)-ում:

Անդրադառնանք տարակարգ ունեցող և հավակնորդ ուսուցիչների բաշխմանն ըստ ՀՀ վարչատարածքային միավորների:

Առաջին տարակարգ ունեցող ուսուցիչների ամենաբարձր՝ 11 տոկոսն արձանագրվել է Լոռու և Գեղարքունիքի մարզերից հարցմանը մասնակցածների մեջ: Արմավիրի մարզի ուսուցիչների մեջ տարակարգ ունեցողներ կամ տարակարգի համար դիմածներ չեն եղել: Երկրորդ տարակարգ ունեցողները եղել են Երևանից, տարակարգի համար դիմած, բայց այն դեռևս չստացածները՝ Արագածոտնի, Արարատի, Կոտայքի, Տավուշի, Սյունիքի մարզերից և Երևանից:

Տարակարգ ունեցող և տարակարգի սպասող ուսուցիչների բաշխումը դիտարկենք ըստ նրանց դասավանդած առարկայի:

Հայոց լեզվու դասավանդողների 8.2%-ը կազմած առաջին տարակարգ ունեցող ուսուցիչները Երևանից, Արագածոտնի, Արարատի, Գեղարքունիքի, Կոտայքի, Լոռու, Շիրակի, Վայոց ձորի և Տավուշի մարզերից են (1-ից մինչև 5-ական ուսուցիչ), իսկ տարակարգի հավակնորդները (2.1%)՝ Երևանից, Արարատի, Կոտայքի, Սյունիքի և Տավուշի մարզերից (1-2-ական ուսուցիչ): Մարզերից տարակարգ ունեցող և հարցմանը մասնակցած ուսուցիչների համեմատաբար բարձր՝ ավելի քան 10% է արձանագրվել Գեղարքունիքում, Լոռիում, Կոտայքում, Վայոց ձորում և Տավուշում (3 կամ 4 ուսուցիչ յուրաքանչյուր մարզից):

Մաթեմատիկա դասավանդողների 4.8%-ը կազմած առաջին տարակարգ ստացած ուսուցիչները Երևանից, Արարատի, Գեղարքունիքի, Լոռու, Կոտայքի, Շիրակի, Սյունիքի,

Վայոց ձորի և Տավուշի մարզերից են (1-3-ական ուսուցիչ), երկրորդ տարակարգ ստացած 2 ուսուցիչ (0.6%)՝ Երևանից, իսկ տարակարգի հավակնորդները (1.6%)՝ Արագածոտնի, Կոտայքի և Սյունիքի (1-2-ական ուսուցիչ) մարզերից: Արմավիրի մարզից հարցմանը մասնակցած բոլոր ուսուցիչները և Սյունիքի մարզի հայոց լեզվի ուսուցիչների 87%-ը տարակարգ ստանալու համար երբևէ չեն դիմել, իսկ 13%-ը եղել են հավակնորդներ:

Տարակարգ ունեցող և հավակնորդ ուսուցիչների բաշխումն ըստ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների տիպերի ունի հետևյալ պատկերը:

Առաջին տարակարգ ունեցող հայոց լեզվի 27 ուսուցիչներից 18-ը դասավանդում են հիմնական, 8-ը՝ միջնակարգ դպրոցներում, 1-ը՝ կրթահամալիրում, մաթեմատիկայի 15 ուսուցիչներից 12-ը՝ հիմնական, 3-ը՝ միջնակարգ դպրոցներում: Տարակարգի համար դիմած, բայց դեռևս այն չստացած հայոց լեզվի 7 ուսուցիչներից 6-ը հիմնական դպրոցներից են, 1-ը՝ միջնակարգից, մաթեմատիկայի 5 ուսուցիչներից 3-ը՝ հիմնական, 2-ը՝ միջնակարգ դպրոցներից:

Երկրորդ տարակարգ ստացած մաթեմատիկայի երկու ուսուցիչները դասավանդում են հիմնական դպրոցում:

Տարակարգի հավակնորդ ուսուցիչների 82%-ը դասավանդում են հիմնական, 18%-ը՝ միջնակարգ դպրոցներում:

Հաշվի առնելով այն, որ տարակարգ ստացած ուսուցիչների գերակշիռ մասն ունեն առաջին տարակարգ, դիտարկենք նրանց սեռային կազմը: Այդ խնդրում 42-ից 27-ը հայոց լեզվի ուսուցիչներ են, 15-ը՝ մաթեմատիկայի: Կանանցից 25-ը դասավանդում են հայոց լեզու, 13-ը՝ մաթեմատիկա, տղամարդկանցից 1-ը՝ հայոց լեզու, 2-ը՝ մաթեմատիկա: Հայոց լեզվի 1 ուսուցիչ հարցաթերթում սեռի վերաբերյալ նշում չի կատարել:

Տարակարգի 12 հավակնորդներից 10-ը կանայք են, որոնցից 7-ը դասավանդում են հայոց լեզու, 3-ը՝ մաթեմատիկա: Հավակնորդներից արական սեռի միակ ուսուցիչը դասավանդում է մաթեմատիկա, իսկ 2-ը սեռի վերաբերյալ նշում չեն կատարել:

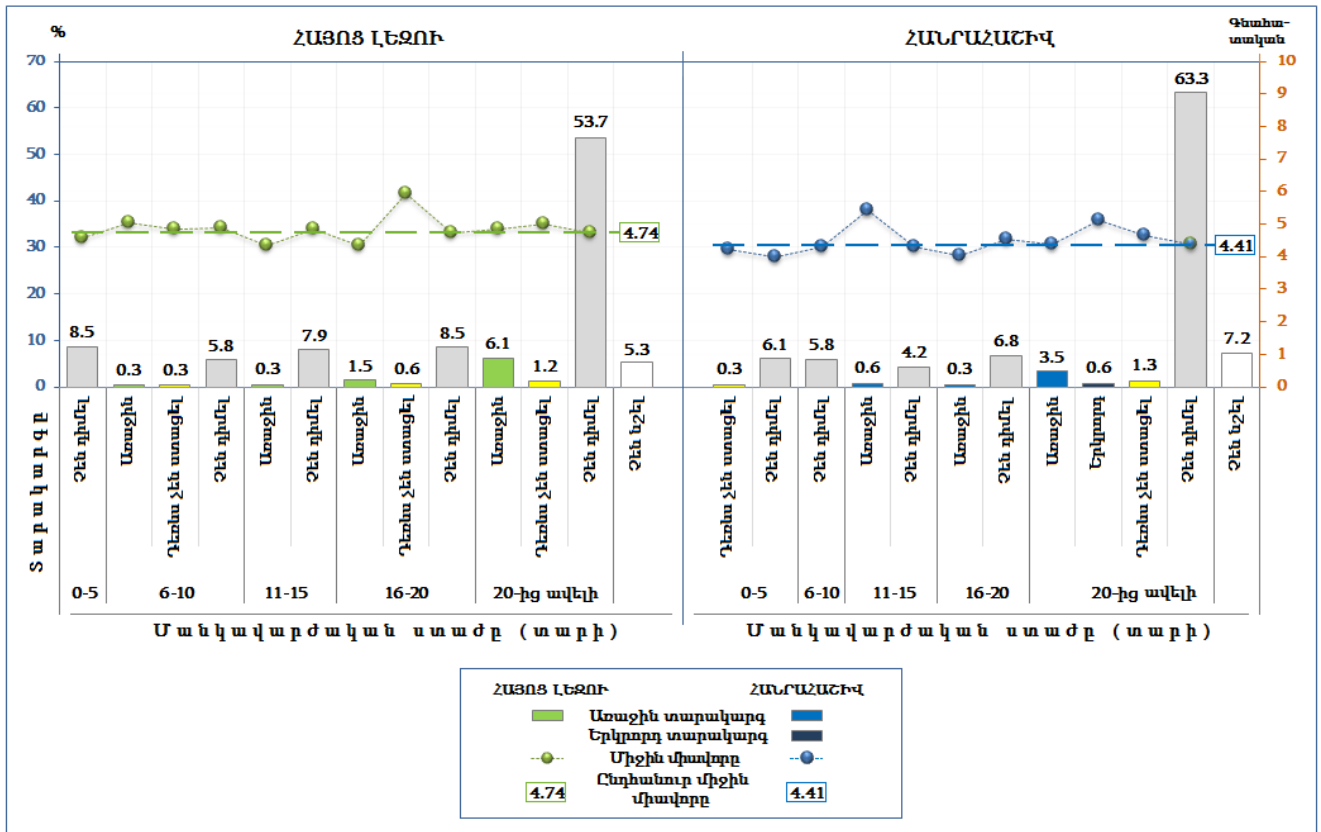
4.3 Միջին միավորները ըստ մանկավարժական ստաժի և որակավորման տարակարգի խմբերի

Վերլուծության այս ենթաբաժնում ուսուցիչների մանկավարժական ստաժի կտրվածքով ներկայացված է որակավորման տարակարգի և արտաքին ընթացիկ գնահատման միջին միավորների միջև դիտարկված կապը:

Դիագրամ 3-ում ներկայացված են տարակարգ ունեցող և չունեցող ուսուցիչների տոկոսներն ըստ նրանց մանկավարժական ստաժի, ինչպես նաև արտաքին ընթացիկ գնահատումից այդ ուսուցիչների աշակերտների հավաքած միջին միավորները:

Դիագրամում տեսնում ենք, որ հարցման մասնակիցների զգալի մասը տարակարգ ստանալու համար դեռևս դիմած չեն եղել: Հայոց լեզվի 328 ուսուցիչներից մինչև հարցումը տարակարգ ստանալու համար դիմել և այն դեռևս ստացած չի եղել (առաջին տարակարգի հավակնորդներ) 2.1 %-ը, իսկ առաջին տարակարգ ունեցել է 8.2 %-ը: Մաթեմատիկայի 311 ուսուցիչներից տարակարգի հավակնորդ է եղել 1.6 %-ը, առաջին տարակարգ ունեցել է 4.8 %-ը, երկրորդ տարակարգ՝ 0.6 %-ը:

Դիագրամ 3. Վիճակագրական տվյալներ ուսուցիչների մանկավարժական ստաժի և տարակարգի վերաբերյալ

Թեև հարցման մասնակիցներից տարակարգ ստացած և տարակարգի հավակնորդ ուսուցիչները եղել են փոքրաթիվ (հայոց լեզվի ուսուցիչների 10.3 %-ը և մաթեմատիկայի ուսուցիչների 6.8 %-ը), և դրանով պայմանավորված՝ նրանց աշակերտների միջին միավորները վիճակագրորեն նշանակալի չեն, այնուամենայնիվ ներկայացնենք դրանց ընդհանուր պատկերը:

Առաջին տարակարգ ունեցող ուսուցիչների դասավանդած դասարաններում հայոց լեզվի ընդհանուր միջին միավորից բարձր է եղել (0.3-ով) միայն 6-10 տարվա մանկավարժական ստաժ ունեցողների աշակերտների միջին միավորը: Մինչդեռ 11-20 տարվա ստաժ ունեցողների աշակերտների միջին միավորները եղել են 0.4-ով ցածր: Ընդհանուր միջին միավորից բարձր են եղել առաջին տարակարգի հավակնորդ ուսուցիչների աշակերտների միջին միավորները: Ըստ ստաժի խմբերի և տարակարգի դիտարկված միջին միավորները հայոց լեզվի ընդհանուր միջին միավորից բարձր են եղել առավելագույնը 0.3 միավորով: Բացառություն է կազմել 16-20 տարվա ստաժ ունեցողների խմբում տարակարգի հավակնորդ ուսուցիչների դասավանդած դասարանների միջին միավորը, որն ընդհանուր միջին միավորը գերազանցել է 1.18-ով:

Մաթեմատիկայի ուսուցիչներից առաջին տարակարգ ունեցողների դասավանդած դասարաններում հանրահաշվի ընդհանուր միջին միավորից բարձր է եղել միայն 11-15 տարվա մանկավարժական ստաժի խմբի ուսուցիչների աշակերտների միջին միավորը (1 միավորով), իսկ ավելի քան 15 տարվա ստաժ ունեցողների միջին միավորները եղել են

0.04-0.4-ով ցածր: Երկրորդ տարակարգ ստացած 2 ուսուցիչների աշակերտների միջին միավորն ընդհանուր միջինը գերազանցել է 0.7 միավորով: Ընդհանուր միջին միավորից 0.3-ով բարձր է եղել առաջին տարակարգի հավակնորդների խմբի ավելի քան 20 տարվա ստաժ ունեցողների աշակերտների միջին միավորը, իսկ մինչև 5 տարվա ստաժ ունեցողների աշակերտներինը եղել է 0.2-ով ցածր:

Հայոց լեզվի և մաթեմատիկայի ուսուցիչներից տարակարգ ստանալու համար երբևէ չդիմաձևների դասավանդած դասարաններում արձանագրված միջին միավորները մոտ են եղել ընդհանուր միջին միավորներին, որովհետև ուսուցիչների այդ խումբը կազմել է հարցվածների գերակշիռ մասը:

5. ՈՒՍՈՒՑՉԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻՆ ՆՊԱՍՏՈՂ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԸ

Հարցաթերթի վերջում «բաց հարցի» ձևաչափով ուսուցիչներին հնարավորություն է տրվել շարադրելու իրենց աշխատանքային գործունեության մեջ գնահատված լինելուն նպաստող մինչև երեք հանգամանք: Համապատասխան գրառումներ կատարել են հարցման մասնակիցներից 606-ը: Նրանց ներկայացրած բազմաթիվ տեսակետները խմբավորելով և դիտարկելով գործոնային վերլուծության տեսանկյունից՝ վեր են հանվել 4 հիմնական գործոններ, որոնք ընդգծում են աշակերտ-ուսուցիչ-ղեկավարություն-հասարակություն համակարգի փոխհարաբերությունների «առողջացման», ուսումնանյութական բազայի բարելավման, հանրակրթական պետական ծրագրի և պետական մակարդակով ուսուցիչների խրախուսման մեխանիզմների վերանայման կարևորությունը:

Ուսուցիչների շարադրած տեսակետները մեկ անգամ ևս ամրագրել են նրանց աշխատանքի արդյունքների վրա ազդող գլխավոր գործոնները, որոնք ներկայացվել են սույն վերլուծության 3-րդ գլխում:

▪ Փոխհարաբերությունները

Այս գործոնն ընդգրկել է աշակերտ-ուսուցիչ-ղեկավարություն-հասարակություն փոխհարաբերություններում հատկապես ուսուցչի աշխատանքի գնահատումը, մանկավարժական համագործակցությունը, բարենպաստ աշխատանքային միջավայրը, հանդուրժողականությունը և, առհասարակ, միջանձնային հարաբերությունները:

Թվարկված հանգամանքները կարևորել է ուսուցիչների 20-44 %-ը:

▪ Ուսումնանյութական բազայի բարելավումը

Ուսուցիչների մի մասը նշել է դպրոցի ուսումնանյութական բազայի և շենքային պայմանների բարելավման անհրաժեշտությունը: Որպես առաջնային խնդիրներ շեշտադրվել են հատկապես տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ներդրումը, դիդակտիկ

նյութերով ապահովումը և դպրոցների հիմնանորոգումը: Այս գործոնը կարևորել է ուսուցիչների 15 %-ը:

▪ **Հանրակրթական պետական ծրագրի վերանայումը**

Այս գործոնով առավելապես կարևորվել է 12-ամյա կրթության վերանայումը, առարկայական ծրագրերի, դասագրքերի բեռնաթափումը, դասարաններում աշակերտների առավելագույն թվի նվազեցումը և այլն: Դրանք կարևոր է համարել ուսուցիչների 13 %-ը:

▪ **Պետության կողմից ուսուցչի գնահատված լինելը**

«Բաց հարցը» լրացրած 606 ուսուցիչների 31-43 %-ը կարևորել է ուսուցչի աշխատանքի գնահատումը պետական մակարդակով (աշխատավարձի բարձրացում, պարգևավճարներ, խրախուսման այլ ձևեր, դրույքաչափի և մանկավարժական կենսաթոշակի չափի վերանայում, տարակարգի ստացում):

6. ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԵՎ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՀԱՐՑՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱԴՐՈՒՄԸ

Վերլուծության այս բաժնում ուսուցիչների և նրանց աշակերտների հարցումներից ձևավորված փոփոխականների համադրմամբ վարքագծային, հուզական, ինչ-որ առումով նաև իմացական չափանիշներով դիտարկվել են նրանց փոխհարաբերությունները:

6.1 Ուսուցիչ-աշակերտ փոխհարաբերությունները

Ուսուցիչ-աշակերտ փոխհարաբերությունների մասին պատկերացում կազմելու նպատակով ուսուցիչների և աշակերտների տվյալների բազաներում համադրվել են ուսուցչի վերաբերմունքից աշակերտի գոհունակությանը, դասի ընթացքում նրա ակտիվությանը և ուսուցչի նկատմամբ վատ վերաբերմունք ցուցաբերող ու անընդունելի կարծիք արտահայտող աշակերտներին, ինչպես նաև ուսուցչի աշխատանքի հետ կապված ակնկալիքներին վերաբերող փոփոխականները:

Պարզվել է, որ հայոց լեզվի ուսուցիչների վերաբերմունքից գոհ է եղել նրանց աշակերտների 91 %-ը, մաթեմատիկայի ուսուցիչների վերաբերմունքից՝ 87 %-ը:

Աշակերտների գոհունակությունն արտացոլվել է նրանց առաջադիմության մեջ: Դասի ընթացքում ուսուցչի հարցերին ակտիվորեն պատասխանող այն աշակերտները, որոնց ուսուցիչները դպրոցում ամենակարևորը համարում են ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերելու հնարավորություն ունենալը, հայոց լեզվի արտաքին գնահատման ընդհանուր միջին միավորից ունեցել են 0.49-ով բարձր միջին միավոր, հանրահաշվից՝ 0.05-ով: Այն ակտիվ աշակերտները, որոնց ուսուցիչներն ամենակարևորը համարում են միջանձնային հարաբերությունները, երկու առարկաների ընդհանուր միջին միավորներից ունեցել են 0.5-ով բարձր միջին ցուցանիշներ, իսկ աշխատանքային կարգապահությունը կարևորողների դեպքում՝ հայոց լեզվից 0.51-ով,

հանրահաշվից՝ 0.28-ով: Միջին ակտիվություն ցուցաբերող աշակերտների արդյունքները միայն հանրահաշվից են համեմատաբար բարձր եղել, այն էլ՝ միջանձնային հարաբերությունները կարևորող ուսուցիչների դասարաններում (0.1 միավորով): Ուսուցիչների վերը նշված խմբերի դասարաններում պասիվ աշակերտների միջին միավորները երկու առարկայի դեպքում էլ 0.2-0.4 միավորով եղել են ընդհանուր միջինից ցածր:

Աշակերտի վատ պահվածքի և անընդունելի կարծիքի դեպքում նրան հասկանալ փորձող, ինչպես նաև աշխատանքային գործունեությունից բավականություն ստացող ուսուցիչների աշակերտների արտաքին գնահատման արդյունքներն ընդհանուր միջին միավորներից եղել են բարձր: Աշակերտին հասկանալ փորձող ուսուցիչների աշակերտների հավաքած միջին միավորները արձանագրվել են 4.82-4.87 միջակայքում: Իրենց աշխատանքի գնահատանքից բավականություն ստացողների աշակերտների միջին միավորը հայոց լեզվից եղել է 4.92-ը, հանրահաշվից՝ 4.86-ը, իսկ իրենց կատարած աշխատանքից գոհ ուսուցիչներինը, համապատասխանաբար, 4.69-ը և 4.83-ը:

Վերը նշված իրավիճակներում անտարբերություն ցուցաբերող, ինչպես նաև չափազանց խստաբարո փոքրաթիվ ուսուցիչների աշակերտների միջին միավորները եղել են միջինից բավական ցածր: Նշենք նաև, որ դրանք եղել են վիճակագրորեն ոչ նշանակալի ցուցանիշներ:

Անդրադառնանք նաև ուսուցչի՝ աշխատանքի հետ կապված ակնկալիքներով պայմանավորված առաջադիմությանը:

Աշխատավարձի և մանկավարժական որակավորման բարձրացում ակնկալող ուսուցիչների, նաև մանկավարժի աշխատանքի հետ կապված ակնկալիքներ չունեցողների դասերին տարբեր ակտիվություն ցուցաբերող աշակերտների միջին միավորները երկու առարկայից էլ գերազանցել են համապատասխան ընդհանուր միջին միավորը: Ցածր են եղել միայն հարցման մասնակիցներից ուսուցիչների ակնկալիքներին և աշակերտների ակտիվությանը վերաբերող նշումների բացթողումներ թույլ տվածների ցուցանիշները:

Ուսուցիչների ակնկալիքների և նրանց վերաբերմունքից աշակերտների գոհունակության առումով առաջադիմության դիտարկումից հետևում է, որ ընդհանուր միջին միավորից բարձր են եղել աշխատավարձի բարձրացում ակնկալող և ոչինչ չակնկալող հայոց լեզվի ու մաթեմատիկայի ուսուցիչների, ինչպես նաև որակավորման բարձրացում ակնկալող մաթեմատիկայի ուսուցիչների վերաբերմունքից գոհ աշակերտների միջին միավորները: Աշխատավարձի բարձրացում ակնկալողներից հայոց լեզու դասավանդողների դեպքում միավորների տարբերությունը կազմել է 0.22 միավոր, մաթեմատիկայի դեպքում՝ 0.12, մանկավարժական որակավորման բարձրացում ակնկալող մաթեմատիկայի ուսուցիչների դեպքում՝ 0.04, աշխատանքի հետ կապված ոչ մի ակնկալիք չունեցող հայոց լեզվի ուսուցիչների դեպքում՝ 0.35, մաթեմատիկայի ուսուցիչների դեպքում՝ 0.14: Դրական միավորի շեմից ցածր միջին միավորներ են ունեցել ոչ մի ակնկալիք չունեցողների վերաբերմունքից դժգոհ աշակերտները, սակայն նրանց ցուցանիշները եղել են վիճակագրորեն ոչ նշանակալի:

6.2 Աշակերտների կողմից մատուցվող նոր նյութի ընկալումը՝ կախված ուսուցիչների գործելաձևից

Ուսուցիչների և նրանց աշակերտների հարցումներից ձևավորված փոփոխականների համադրմամբ պարզվել է, որ ուսուցչի մատուցած նոր նյութը միանգամից յուրացնում է աշակերտների 16-17 %-ը, կրկին և ավելի մատչելի կերպով ներկայացնելու կարիք երբեմն ունենում է 23-24 %-ը, իսկ մանրամասն ներկայացնելու կարիք հաճախ ունենում է 60 %-ը: Ընդ որում, հայոց լեզվի և մաթեմատիկայի դեպքում տոկոսային տարբերությունը մեծ չէ:

Անդրադառնալով աշակերտների 60 %-ը կազմած խմբի ցուցանիշներին՝ նկատում ենք, որ հայոց լեզվի նոր նյութի մանրամասն ներկայացման կարիք հաճախ ունեցողների 69 %-ը դասն անցկացնելիս ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերող ուսուցիչների աշակերտներն են (միջին միավորը՝ 4.86), 23 %-ը՝ ըստ իրավիճակի կողմնորոշվողներին (միջին միավորը՝ 4.70): Մաթեմատիկայի դեպքում, համապատասխանաբար, 51 և 40 %-ն է (միջին միավորները՝ 4.88 և 4.67):

7. ԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹՅԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ

Վերլուծության այս բաժնում առանձին փոփոխականների հետ կապված՝ կատարվել է աշակերտների առաջադիմության վիճակագրական կանխատեսում:

Կանխատեսման համար դիտարկվել են ուսուցիչների տարակարգին, գործելաձևին, ակնկալիքներին և աշխատանքից բավականություն ստանալուն վերաբերող փոփոխականները: Ուսուցիչների գործելաձևը նկարագրող փոփոխականներից վիճակագրորեն նշանակալի են եղել ուսուցիչ-աշակերտ փոխհարաբերություններին, չնախատեսված իրավիճակներին և դպրոցում ամենակարևոր գործընթացներին վերաբերողները:

Տարակարգի հետ կապված կանխատեսումը հարցման մասնակիցների աշակերտների միջին առաջադիմության շոշափելի փոփոխություն չի ենթադրում: Սակայն եթե որակավորման համար չդիմած ուսուցիչները տարակարգ ստանան, իսկ ունեցողների տարակարգը բարձրանա մեկ աստիճանով, ապա հնարավոր է, որ հայոց լեզվի ընդհանուր միջին միավորը մինչև 0.5 միավորով բարձրանա Արագածոտնի, Արմավիրի, Տավուշի, Շիրակի, Լոռու, Գեղարքունիքի, Արարատի և Վայոց ձորի, իսկ հանրահաշվինը 0.4-ով՝ Արագածոտնի, Արմավիրի, Լոռու, Շիրակի և Կոտայքի մարզերում: Միջին միավորների աճը վիճակագրորեն նշանակալի կարող է լինել փոքր քաղաքներում (հայոց լեզվից՝ 0.1, հանրահաշվից՝ 0.01 միավորով) և գյուղերում (հայոց լեզվից՝ 0.5, հանրահաշվից՝ 0.4 միավորով), իսկ հանրակրթական ուսումնական հաստատություններից՝ միջնակարգ դպրոցներում (հայոց լեզվից՝ 0.5, հանրահաշվից՝ 0.4 միավորով):

Անդրադառնանք ուսուցիչների գործելաձևը բնութագրող փոփոխականներին, որոնցից կանխատեսման համար վիճակագրորեն նշանակալի են եղել ուսուցիչ-աշակերտ փոխհարաբերություններին, չնախատեսված իրավիճակներին և դպրոցում ամենակարևոր գործընթացներին վերաբերողները:

Հայոց լեզվից առաջադիմության կանխատեսման համար վիճակագրորեն նշանակալի են եղել ուսուցչի նկատմամբ վատ վարք ցուցաբերող աշակերտների հանդեպ ուսուցիչների վերաբերմունքը և դպրոցում ամենակարևոր գործընթացը բնութագրող փոփոխականները: Հանրահաշվի դեպքում նշանակալի են եղել վատ վարք ցուցաբերող և անընդունելի կարծիք արտահայտող աշակերտների հանդեպ ուսուցչի վերաբերմունքն ու չնախատեսված իրավիճակներում ուսուցիչների վարքը բնութագրողները: Այդ տեսանկյունից շեշտադրվել է հիմնականում դեմոկրատական մոտեցումը, որի հետ կապված՝ կանխատեսվել է հետևյալ հնարավոր իրավիճակը:

Եթե փոխհարաբերություններում ավտորիտարիզմ կամ անտարբերություն ցուցաբերող ուսուցիչները դառնան դեմոկրատական մոտեցման կողմնակիցներ, ապա հայոց լեզվի և հանրահաշվի միջին միավորները կարող են մինչև 0.5 միավորով ավելանալ Շիրակի, Արագածոտնի, Լոռու, Գեղարքունիքի և Արարատի մարզերում: Միջին միավորի ավելացում հնարավոր է նաև հայոց լեզվից՝ Արմավիրի, Տավուշի և Վայոց ձորի, հանրահաշվից՝ Կոտայքի մարզերում: Ընդ որում, հայոց լեզվից միավորների աճը վիճակագրորեն նշանակալի կլինի փոքր քաղաքներում և գյուղերում, հանրահաշվից՝ միայն գյուղերում: Այստեղից հետևում է, որ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների տիպերից միջին միավորները կարող են նշանակալիորեն աճել միջնակարգ դպրոցներում, որովհետև դրանք տեղաբաշխված են առավելապես գյուղերում: Այդ դպրոցներում հայոց լեզվի միջին միավորը կարող է բարձրանալ 0.5-ով, հանրահաշվինը՝ 0.4-ով:

Առաջադիմությունը կանխատեսվել է նաև համագործակցության, ակնկալիքների և աշխատանքից բավականություն ստանալու հետ կապված: Այդ առումով հայոց լեզվի առաջադիմության համար վիճակագրորեն նշանակալի փոփոխականներ են հանդիսացել ուսուցիչների ակնկալիքները և աշխատանքից բավականություն ստանալը նկարագրողները: Հանրահաշվի առաջադիմության կանխատեսման համար նշանակալի է եղել աշխատանքային համագործակցությունը նկարագրող փոփոխականը:

Կանխատեսմամբ հաշվարկվել է, որ առաջիկա 2-3 տարիներին ուսուցիչների ակնկալիքների իրականացումը (աշխատավարձի բարձրացում, որակավորման տարակարգի ստացում) և աշխատանքից բավականություն ստանալն ավելի շատ կարող են ազդել հայոց լեզվի, իսկ աշխատանքային համագործակցության սերտացումը՝ մաթեմատիկայի ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա:

Այս դիտարկմամբ, թեև ընդհանուր միջին միավորների էական փոփոխություն չի սպասվում, սակայն վարչատարածքային միավորների, բնակավայրերի և դպրոցների տիպերի կտրվածքով հնարավոր են որոշակի փոփոխություններ: Շիրակի, Լոռու, Արագածոտնի, Գեղարքունիքի և Արարատի մարզերում մինչև 0.5 միավորով հնարավոր է ավելանան հայոց լեզվի և մինչև 0.6-ով՝ հանրահաշվի ընդհանուր միջին միավորները: Այդ ցուցանիշը 0.1-0.2 միավորով կարող է ավելանալ, հանրահաշվից՝ Կոտայքի, հայոց լեզվից՝ Արմավիրի, Տավուշի և Վայոց ձորի մարզերում: Վիճակագրորեն նշանակալի կարող են

լինել գյուղերի, հետևաբար և միջնակարգ դպրոցների համար կանխատեսված միջին միավորները (հայոց լեզվից՝ 0.4-0.5, հանրահաշվից՝ 0.2-0.5 միավորով):

Համագործակցություն ենթադրող աշխատանքների հետ կապված՝ պարզվել է, որ կանխատեսված միջին միավորների վիճակագրորեն նշանակալի աճ հնարավոր է համագործակցության կողմնակից մաթեմատիկայի ուսուցիչների աշակերտների արդյունքներում (0.1 միավորով):

Ակնկալիքների տեսանկյունից արձանագրված և կանխատեսված միջին միավորների համեմատությունը ցույց է տալիս, որ վիճակագրորեն նշանակալի դրական փոփոխություն սպասվում է մանկավարժական որակավորման բարձրացում ակնկալող հայոց լեզվի ուսուցիչների աշակերտների արդյունքներում (0.1 միավորով):

Աշխատանքից բավականություն ստանալու հետ կապված՝ արձանագրված և կանխատեսված միավորների միջև նշանակալի տարբերություններ չեն եղել:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

▪ Ընդհանուր տեղեկություններ

2019-2020 ուսումնական տարվա առաջին կիսամյակում հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների 9-րդ դասարաններում դասավանդող ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության և դրա վրա ազդող գործոնների ուսումնասիրության նպատակով անցկացված հարցմանը մասնակցել է հանրակրթական 234 ուսումնական հաստատություններում հայոց լեզու և հանրահաշիվ դասավանդող 665 ուսուցիչ: Նրանցից 328-ը եղել են հայոց լեզվի, 311-ը՝ մաթեմատիկայի ուսուցիչներ: Ուսուցիչներից 26-ը հարցաթերթում չեն նշել դասավանդած առարկան: Այդ պատճառով նրանց հարցման տվյալները չեն վերլուծվել: Հայոց լեզվի 328 ուսուցիչների դասավանդած դասարաններից հայոց լեզվի արտաքին գնահատմանը մասնակցել է 6427 աշակերտ, մաթեմատիկայի 311 ուսուցիչների դասարաններից հանրահաշվի արտաքին գնահատմանը՝ 6043-ը:

Արտաքին ընթացիկ գնահատման մասնակիցների ամբողջ համակազմի (7366 աշակերտ) արդյունքներից արձանագրված ընդհանուր միջին միավորը հայոց լեզվից կազմել է 4.74, հանրահաշվից՝ 4.41: Վերլուծության համար պիտանի հարցաթերթեր լրացրած հայոց լեզվի 328 ուսուցիչների 6427 աշակերտների միջին միավորը հայոց լեզվի արտաքին գնահատումից կազմել է 4.76, մաթեմատիկայի 311 ուսուցիչների 6043 աշակերտներինը հանրահաշվից՝ 4.4 միավոր: Վերլուծության մեջ միջին միավորների համեմատությունները կատարվել են արտաքին ընթացիկ գնահատման մասնակիցների ողջ համակազմի ընդհանուր միջին միավորների հետ (հայոց լեզու՝ 4.74, հանրահաշիվ՝ 4.41):

Ներքին գնահատման ընդհանուր միջին միավորները եղել են հայոց լեզվից՝ 6.53-ը, հանրահաշվից՝ 6.17-ը:

▪ **Տվյալներ ըստ ՀՀ վարչատարածքային միավորների, բնակավայրերի և հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների տիպերի**

Հարցման մասնակից 639 ուսուցիչների քառորդ մասը և արտաքին ընթացիկ գնահատմանը մասնակցած նրանց աշակերտների 30 տոկոսը եղել են Երևանից:

Արտաքին գնահատումից ամենաբարձր միջին միավորներն արձանագրվել են Երևանում (հայոց լեզվից՝ 5.16, հանրահաշվից՝ 4.79), ամենացածրը՝ Արարատի մարզում (հայոց լեզվից՝ 4.23, հանրահաշվից՝ 3.85):

Բոլոր վարչատարածքային միավորներում արտաքին գնահատման միջին միավորները ցածր են եղել ներքին գնահատման միջին միավորներից (հայոց լեզվից՝ 1.2-2.77, հանրահաշվից՝ 1.48-2.57 միավորով): Ամենավոքը տարբերությունը երկու առարկայից էլ եղել է Երևանում, ամենամեծը՝ Գեղարքունիքի մարզում:

Երևանում և Սյունիքի մարզում արտաքին ընթացիկ գնահատման միջին միավորները 0.22-0.38-ով բարձր են եղել համապատասխան ընդհանուր միջին միավորներից:

Հարցման 639 մասնակիցների գրեթե 64 %-ը դասավանդում է քաղաքային, 36 %-ը՝ գյուղական բնակավայրերի հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում:

Արտաքին գնահատման միջին միավորները երկու առարկաների ընդհանուր միջին միավորներից բարձր են եղել միայն խոշոր և միջին քաղաքների հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում (հայոց լեզվից՝ մինչև 0.36 միավորով, հանրահաշվից՝ մինչև 0.32-ով): Ցածր են եղել բարձր լեռնային, հատկապես բարձր լեռնային սահմանամերձ գյուղերում արձանագրված միջին միավորները (0.5-1.5 միավորով):

Հարցմանը մասնակցած ուսուցիչների մոտ 59 տոկոսը դասավանդում է հիմնական դպրոցներում, 36 տոկոսը՝ միջնակարգ, 5 տոկոսը՝ հատուկ և ավագ դպրոցներում, վարժարանում, կրթահամալիրում, մասնագիտական և ոչ պետական ուսումնական հաստատություններում:

Վիճակագրորեն նշանակալի են եղել հիմնական և միջնակարգ դպրոցներում սովորողների միջին միավորները: Հիմնական դպրոցների դեպքում միջին միավորները բարձր են եղել համապատասխան ընդհանուր միջին միավորից (0.13-0.17-ով), միջնակարգ դպրոցների դեպքում ցածր են եղել մոտ 0.4-ով:

Առանձին ուշադրություն է դարձվել 9-րդ դասարանում 10-ից պակաս աշակերտներ ունեցած 33 դպրոցների արդյունքներին: Ընդհանուր միջին միավորներից բարձր են եղել Շիրակի, Լոռու, Տավուշի, Գեղարքունիքի և Վայոց ձորի մարզերի այդպիսի մի քանի դպրոցների միջին միավորները: Դպրոցներից 20-ում, որոնցից 15-ը միջնակարգ են, արձանագրվել են դրական միավորի շեմից ցածր միջին միավորներ: Երկու առարկաներից դրական միավորի շեմից ցածր միջին միավորներ են արձանագրվել Շիրակի, Լոռու, Արագածոտնի, Արմավիրի, Գեղարքունիքի և Վայոց ձորի մարզերում:

▪ **Ուսուցիչների գործելաոճը**

Հարցաթերթի միջոցով բացահայտվել է ուսուցիչների գործելաոճի միտվածությունը: Այդ առումով պարզվել է, որ հարցված 639 ուսուցիչների 69 %-ն ուսուցման գործընթացում

կարևորում է ստեղծագործական մոտեցումը (հայոց լեզվի ուսուցիչներ՝ 38.3%, մաթեմատիկայի ուսուցիչներ՝ 30.7 %): Ստեղծագործական մոտեցումը չափազանց կարևորողները կազմել են հարցման մասնակիցների 21.6%-ը:

Գործելաճի առումով առանձնացվել է նաև աշխատանքային կարգապահությունը կարևորելը և իրավիճակն ինքնահոսի թողնելը: Ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցումը կարևորող ուսուցիչների մեծ մասը նաև աշխատանքային կարգապահության կողմնակիցներ են:

▪ Ուսուցչի աշխատանքի արդյունավետության վրա ազդող գլխավոր և երկրորդական գործոնները

Գլխավոր գործոններ

Հարցման արդյունքների գործոնային վերլուծությունը վեր է հանել ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա ազդող գլխավոր երեք գործոններ: Դրանք բնակության վայրի, փոխհարաբերությունների և աշխատանքից գոհունակության գործոններն են, որոնցից երրորդը հայոց լեզվի ուսուցիչների համար հանդես է եկել երկրորդական գործոնների շարքում:

Գործոնների ազդեցության չափի առումով միջին միավորների դիտարկումից հետևում է, որ հայոց լեզվի ընդհանուր միջին միավորից բարձր են եղել բնակության վայրի գործոնի ուժգին և միջին ազդեցությունը կրողների (հայոց լեզվի ուսուցիչների 47 %-ը) և փոխհարաբերությունների գործոնի միջին և թույլ ազդեցությունը կրողների (հայոց լեզվի ուսուցիչների 61 %-ը) աշակերտների միջին միավորները:

Մաթեմատիկայի դեպքում բնակության վայրի գործոնը հակառակ ազդեցություն է ունեցել: Ընդհանուր միջին միավորից բարձր են եղել գործոնի ազդեցությունը չկրողների և թույլ ազդեցությունը կրողների աշակերտների հավաքած միջին միավորները (մաթեմատիկայի ուսուցիչների 46 %-ը):

Փոխհարաբերությունների գործոնի ուժգին և միջին ազդեցությունը կրող մաթեմատիկայի ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետությունը եղել է բարձր, որն էլ արտացոլվել է նրանց աշակերտների հավաքած միջին միավորներում (դրանք եղել են ընդհանուր միջին միավորից բարձր):

Աշխատանքից գոհունակության գործոնի միջին ազդեցությունը կրող մաթեմատիկայի ուսուցիչների և ազդեցությունը չկրողների (44 %) աշակերտների միջին միավորները եղել են ընդհանուր միջին միավորից բարձր:

Ուսուցիչների աշխատանքի՝ ընդհանուր միջին միավորներից բարձր միջին միավորներով դրսևորված արդյունավետությունը, որն այս կամ այն չափով կրել է գլխավոր գործոնների ազդեցությունը, վիճակագրորեն նշանակալի լինելու առումով վարչատարածքային միավորներում և հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում ունեցել է հետևյալ պատկերը:

Մաթեմատիկայի դեպքում երեք գործոնների ազդեցության աստիճանների հետ կապված բարձր միջին միավորներ են արձանագրվել վարչատարածքային բոլոր

միավորներում, որտեղ վիճակագրորեն նշանակալի են եղել հիմնական դպրոցների ցուցանիշները: Փոխհարաբերությունների և աշխատանքից գոհունակության գործոնների պարագայում նշանակալի են եղել նաև միջնակարգ դպրոցների ցուցանիշները:

Հայոց լեզվի դեպքում ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա բնակության վայրի գործոնի ազդեցության աստիճանով պայմանավորված՝ միջինից բարձր ցուցանիշներ են արձանագրվել Երևանում և Շիրակի, Լոռու, Կոտայքի, Գեղարքունիքի, Արարատի, Արմավիրի, Սյունիքի մարզերում, որտեղ վիճակագրորեն նշանակալի եղել են հիմնական դպրոցներում սովորողների միջին միավորները: Փոխհարաբերությունների գործոնի ազդեցությամբ պայմանավորված՝ ընդհանուր միջին միավորից բարձր ցուցանիշներ են դիտարկվել վարչատարածքային բոլոր միավորներում: Դրանցից վիճակագրորեն նշանակալի են եղել հիմնական, մասամբ՝ նաև միջնակարգ դպրոցներում սովորողների միջին միավորները:

Ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա ազդող երկրորդական գործոններից առանձին ուշադրություն է դարձվել նրանց մանկավարժական ստաժին և որակավորման տարակարգին:

Հայոց լեզվի ուսուցիչների 63.7 %-ը և հանրահաշվի ուսուցիչների 71.4 %-ը եղել են ավելի քան 20 տարվա մանկավարժական ստաժ ունեցողները: Արտաքին ընթացիկ գնահատման ընդհանուր միջին միավորներից ցածր են եղել 0-5 տարվա մանկավարժական ստաժ ունեցող հայոց լեզվի ուսուցիչների և 0-10 տարվա ստաժ ունեցող մաթեմատիկայի ուսուցիչների դասավանդած դասարանների միջին միավորները:

Երկրորդական գործոններ

Հարցման մասնակից 639 ուսուցիչներից 555-ը (86.8%)-ը տարակարգ ստանալու համար երբևէ դիմած չեն եղել, 42-ն (6.6%) ունեցել է առաջին տարակարգ, 2-ը (0.3%)՝ երկրորդ: Ուսուցիչներից 12-ը (1.9%) եղել են տարակարգի հավակնորդները, իսկ 28-ը (4.4%) հարցաթերթում տարակարգի վերաբերյալ նշում չի կատարել:

ՀՀ վարչատարածքային միավորներից տարակարգ ունեցողների համեմատաբար բարձր՝ 11 տոկոս է արձանագրվել Գեղարքունիքի և Լոռու մարզերում: Տարակարգ ունեցողներ կամ տարակարգի համար դիմածներ (հավակնորդներ) չեն եղել Արմավիրի մարզում: Երկրորդ տարակարգ ունեցող երկու ուսուցիչները եղել են Երևանից, իսկ տարակարգի հավակնորդները՝ Արագածոտնի, Արարատի, Կոտայքի, Տավուշի, Սյունիքի մարզերից և Երևանից:

Առաջին տարակարգ ունեցող հայոց լեզվի ուսուցիչների դասավանդած դասարաններում ընդհանուր միջին միավորից բարձր է եղել միայն 6-10 տարվա մանկավարժական ստաժ ունեցողների աշակերտների միջին միավորը: Մաթեմատիկայի ուսուցիչների դեպքում բարձր է եղել 11-15 տարվա ստաժի խմբի ցուցանիշը:

Երկրորդ տարակարգ ունեցող երկու ուսուցիչներն ունեն ավելի քան 20 տարվա մանկավարժական ստաժ, և նրանց աշակերտների հավաքած միջին միավորները նույնպես բարձր են եղել ընդհանուր միջին միավորից:

Ընդհանուր միջին միավորից բարձր են եղել առաջին տարակարգի հավակնորդ հայոց լեզվի բոլոր ուսուցիչների աշակերտների միջին միավորները: Հանրահաշվի ընդհանուր միջին միավորից բարձր է եղել տարակարգի հավակնորդ մաթեմատիկայի ուսուցիչներից ավելի քան 20 տարվա ստաժ ունեցողների աշակերտների միջին միավորը:

Տարակարգ ստանալու համար երբևէ չդիմած ուսուցիչների խմբում հայոց լեզվից և հանրահաշվից նրանց աշակերտների հավաքած միջին միավորները մոտ են եղել համապատասխան ընդհանուր միջին միավորին, որովհետև ուսուցիչների այդ խումբը կազմել է հարցման մասնակիցների գերակշիռ մասը:

▪ Ուսուցիչների կարծիքով աշխատանքային գործունեության մեջ գնահատված լինելուն նպաստող հանգամանքները

Աշխատանքային գործունեության մեջ ուսուցչի գնահատված լինելուն նպաստող հանգամանքների շարադրմամբ հարցման մասնակիցները հիմնականում բարձրացրել են աշակերտ-ուսուցիչ-ղեկավարություն-հասարակություն փոխհարաբերությունների «առողջացման», ուսումնանյութական բազայի բարելավման, հանրակրթական պետական ծրագրի և պետական մակարդակով ուսուցիչների խրախուսման մեխանիզմների վերանայման կարևորությունն ընդգծող հարցեր:

▪ Ուսուցիչների և նրանց աշակերտների հարցումների արդյունքների համադրմամբ վեր հանված տեղեկություններ

Ուսուցիչների և աշակերտների հարցումներից ձևավորված փոփոխականների համադրմամբ վիճակագրորեն նշանակալի տեղեկություններ են վեր հանվել աշակերտների կողմից ուսուցչի մատուցած նոր նյութի ընկալման և ուսուցիչ-աշակերտ փոխհարաբերությունների կտրվածքով:

Հարցման մասնակիցների համակազմում ուսուցչի մատուցած նոր նյութը կրկին և մանրամասն ներկայացնելու կարիք հաճախ ունենում է աշակերտների 60 %-ը, որոնց մեծ մասը դասի ընթացքում ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերող ուսուցիչների աշակերտներն են, և հայոց լեզվից ու հանրահաշվից նրանց հավաքած միջին միավորները եղել են համապատասխան ընդհանուր միջին միավորից բարձր: Իսկ դասն անցկացնելիս ըստ իրավիճակի կողմնորոշվող ուսուցիչների աշակերտների միջին միավորները երկու առարկայի դեպքում էլ եղել են ընդհանուր միջինից ցածր:

Ուսուցիչ-աշակերտ փոխհարաբերությունների տեսանկյունից պարզվել է, որ հայոց լեզվի ուսուցիչների վերաբերմունքից գոհ է եղել նրանց աշակերտների 91 %-ը, մաթեմատիկայի ուսուցիչների վերաբերմունքից՝ 87 %-ը:

Աշակերտների գոհունակությունն անդրադարձել է նրանց առաջադիմության վրա:

Դպրոցում ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերելու հնարավորություն ունենալը, միջանձնային հարաբերությունները և աշխատանքային կարգապահությունը կարևորող ուսուցիչների այն աշակերտները, որոնք դասի ընթացքում ակտիվորեն պատասխանում են ուսուցիչների հարցերին, ունեցել են համապատասխան առարկայի ընդհանուր միջին միավորից բարձր միավորներ:

Միջին ակտիվություն ցուցաբերող աշակերտները միայն հանրահաշվից են ունեցել համեմատաբար բարձր միջին միավոր, այն էլ՝ միջանձնային հարաբերությունները կարևորող ուսուցիչների դասարաններում: Պասիվ աշակերտների միջին միավորները նշված բոլոր դեպքերում եղել են համապատասխան ընդհանուր միջին միավորից ցածր:

Աշակերտի վատ պահվածքի և անընդունելի կարծիքի դեպքում նրան հասկանալ փորձող և աշխատանքային գործունեությունից բավականություն ստացող ուսուցիչների դասավանդած դասարաններում միջին արդյունքները եղել են բարձր համապատասխան ընդհանուր միջին միավորից: Նույն իրավիճակներում անտարբերություն ցուցաբերող և չափազանց խստաբարո ուսուցիչների աշակերտների միջին միավորները եղել են բավական ցածր, սակայն դրանք եղել են վիճակագրորեն ոչ նշանակալի ցուցանիշներ:

Առաջիկա 2-3 տարիներին աշխատավարձի բարձրացում ակնկալող և աշխատանքի հետ կապված ոչինչ չակնկալող հայոց լեզվի և մաթեմատիկայի ուսուցիչների վերաբերմունքից գոհ աշակերտների հավաքած միջին միավորները բարձր են եղել համապատասխան ընդհանուր միջին միավորից: Բարձր են եղել նաև որակավորման բարձրացում ակնկալող մաթեմատիկայի ուսուցիչների վերաբերմունքից գոհ աշակերտների միջին միավորները:

▪ **Աշակերտների առաջադիմության վիճակագրական կանխատեսումը**

Հարցման մասնակից ուսուցիչների տարակարգի, գործելաոճի, ակնկալիքների և աշխատանքից բավականություն ստանալու հետ կապված՝ կատարվել է աշակերտների առաջադիմության կանխատեսում, որով թեև ընդհանուր միջին միավորների նկատելի փոփոխություն չի արձանագրվել, սակայն վիճակագրորեն նշանակալի որոշակի փոփոխություններ ուրվագծվել են ըստ վարչատարածքային միավորների, բնակավայրերի և հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների տիպերի:

Այսպես, որակավորման տարակարգի հետ կապված՝ հնարավոր է, որ ընդհանուր միջին միավորների աճ արձանագրվի Տավուշի, Լոռու, Շիրակի, Արագածոտնի, Արմավիրի, Արարատի, Կոտայքի, Գեղարքունիքի և Վայոց ձորի մարզերում: Միջին միավորների աճը վիճակագրորեն նշանակալի կարող է լինել փոքր քաղաքներում և գյուղերում, իսկ հանրակրթական ուսումնական հաստատություններից՝ միջնակարգ դպրոցներում:

Ուսուցիչների գործելաոճի հետ կապված՝ միջին միավորների աճ կարելի է ակնկալել, եթե փոխհարաբերություններում ավտորիտար կամ անտարբեր մոտեցում ունեցող ուսուցիչները ցուցաբերեն դեմոկրատական մոտեցում: Այդպիսի փոփոխություն կարող է լինել Շիրակի, Լոռու, Տավուշի, Կոտայքի, Գեղարքունիքի, Արագածոտնի, Արմավիրի, Արարատի և Վայոց ձորի մարզերում:

Հայոց լեզվից միավորների աճը վիճակագրորեն նշանակալի կարող է լինել փոքր քաղաքներում և գյուղերում, հանրահաշվից՝ միայն գյուղերում: Այն նշանակալի կլինի միջնակարգ դպրոցներում:

Առաջիկա 2-3 տարիներին ուսուցիչների ակնկալիքների (աշխատավարձի բարձրացում, որակավորման տարակարգի ստացում) իրականացման հետ կապված՝

հաշվարկվել է, որ դրանք ավելի շատ կարող են ազդել հայոց լեզվի ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա: Մաթեմատիկայի ուսուցիչների աշխատանքի արդյունավետության վրա կարող է դրական ազդեցություն ունենալ աշխատանքային սերտ համագործակցությունը: Այս կանխատեսմամբ Շիրակի, Լոռու, Տավուշի, Արագածոտնի, Արմավիրի, Արարատի, Կոտայքի, Գեղարքունիքի և Վայոց ձորի մարզերում հնարավոր կլինի արձանագրել առաջադիմության բարձրացում, որը վիճակագրորեն նշանակալի կլինի գյուղերում, հետևաբար՝ միջնակարգ դպրոցներում:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ

1. 2019 թ. հոկտեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներին ՀՀ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների 9-րդ դասարաններում հայոց լեզու և հանրահաշիվ դասավանդող ուսուցիչների շրջանում անցկացված հարցման էլեկտրոնային տվյալների բազա:
2. Նույն ժամանակահատվածում և նույն ուսումնական հաստատությունների 9-րդ դասարաններում հայոց լեզվից և հանրահաշիվից անցկացված արտաքին ընթացիկ գնահատման էլեկտրոնային տվյալների բազաներ:
3. Նույն արտաքին գնահատմանը մասնակցած աշակերտների հարցման էլեկտրոնային տվյալների բազա:

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԱՐՑԱԹԵՐԹԸ

1. Ձեր սեռը արական իգական
2. Մանկավարժական ստաժը 0-5 տարի 6-10 տարի 11-15 տարի 16-20 տարի 21 տ. և ավելի
3. Ձեր դասավանդած առարկան հայոց լեզու մաթեմատիկա
4. Ձեր դասավանդած դասարանը 9
5. Ի՞նչ տարակարգ ունեք I II III IV դիմել եմ, բայց դեռ չեմ ստացել չեմ դիմել
6. Ես նախընտրում եմ աշխատել այնպիսի դեկավարի հետ, որը (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)
 - աշխատանքային գործընթացում կարևորում է ստեղծարարությունը
 - չի խոչընդոտում ուսուցչի գործունեությանը
 - տալիս է հստակ և օգտակար հրահանգներ:
7. Հիմնականում ինչպե՞ս եք անցկացնում դասը (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ):
 - Կողմնորոշվում եմ ըստ իրավիճակի:
 - Տվյալ պահին նախընտրում եմ ցուցաբերել ստեղծագործական մոտեցում:
 - Հավատարիմ եմ մնում իմ կազմած դասապլանին:
8. Երբ տեսնում եմ, որ աշակերտը փորձում է ցուցադրաբար վատ վերաբերմունք դրսևորել իմ նկատմամբ (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)
 - ես փորձում եմ հասկանալ պատճառը
 - ցույց եմ տալիս, որ չեմ նկատել
 - պատասխանում եմ նույն կերպ:
9. Եթե աշակերտը կարծիք է հայտնում, որն ընդունելի չէ ինձ համար (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)
 - ես փորձում եմ հասկանալ իր տեսակետը
 - փորձում եմ խոսակցությունը փոխել
 - պնդում եմ իմ կարծիքը և բացատրում իր սխալը:
10. Ըստ Ձեզ՝ ուսումնական հաստատությունում ո՞րն է ամենակարևորը (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)
 - ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերելու հնարավորություն ունենալը
 - միջանձնային լավ հարաբերությունները
 - աշխատանքային կարգապահությունը:
11. Ձեր կարծիքով չնախատեսված իրավիճակներում նախընտրելի է (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)
 - տվյալ իրավիճակն օգտագործել արդյունավետ
 - պարզապես շրջանցել այն
 - փորձել վերացնել ստեղծված իրավիճակը:

12. Ինչպե՞ս եք վերաբերվում տնօրինության այն պահանջներին, որոնք Ձեզ դուր չեն գալիս կամ թվում են անհիմն (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ):
- Ես հայտնում եմ իմ անհամաձայնությունը:
 - Կախված է իրավիճակից:
 - Ես անխտիր կատարում եմ տնօրինության ներկայացրած պահանջները:
13. Նախապատվություն տալի՞ս եք այնպիսի աշխատանքին, որը ենթադրում է համագործակցություն այլ մարդկանց հետ:
- Հիմնականում այո
 - Երբեմն
 - Հիմնականում ոչ:
14. Մոտակա 2-3 տարում ի՞նչ ակնկալիքներ ունեք (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)
- Աշխատավարձի բարձրացում:
 - Մանկավարժական որակավորման բարձրացում:
 - Ներկայիս աշխատանքի հետ կապված՝ ոչ մի:
15. Աշխատանքային գործունեության մեջ մեծ բավականություն եմ ստանում (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)՝ արդարացրե՞լ են Ձեր ակնկալիքները:
- աշխատանքս գնահատվելուց
 - աշխատանքիցս գոհ լինելուց
 - ընկերական միջավայրում գտնվելուց:
16. Ըստ ցանկության նշեք մինչև 3 հանգամանք, որոնք Ձեզ հնարավորություն կտան ավելի գնահատված զգալու Ձեր աշխատանքային գործունեության մեջ:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐ ԸՍՏ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԱՐՑԱԹԵՐԹԻ ՀԱՐՑԵՐԻ

Բոլոր աղյուսակների տվյալները հաշվարկված են հարցաթերթում դասավանդած առարկան հստակորեն նշած հայոց լեզվի 328 և մաթեմատիկայի 311 ուսուցիչների պատասխանների և արտաքին գնահատմանը մասնակցած նրանց աշակերտների հավաքած միավորների հիման վրա:

Հավելված 2.1. Սեռը

Ձեր սեռը								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Նշում չկա	6	1.8	4.44	1.550	4	1.3	4.13	1.412
Արական	2	0.6	4.94	1.765	24	7.7	4.17	1.668
Իգական	320	97.6	4.77	1.632	283	91.0	4.42	1.512
Ընդհանուր տվյալներ	328	100	4.74	1.629	311	100	4.41	1.542

Հավելված 2.2. Մանկավարժական ստաժը

Մանկավարժական ստաժը (տարի)								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Նշում չկա	3	0.9	5.33	1.847	8	2.6	4.57	1.400
0-5	32	9.8	4.57	1.546	23	7.4	4.08	1.458
6-10	21	6.4	4.89	1.649	21	6.8	4.29	1.703
11-15	27	8.2	4.83	1.570	15	4.8	4.48	1.613
16-20	36	11.0	4.78	1.593	22	7.1	4.49	1.544
21 և ավելի	209	63.7	4.75	1.652	222	71.4	4.42	1.507

Հավելված 2.3. Դասավանդած առարկան

Ձեր դասավանդած առարկան					Արտաքին ընթացիկ գնահատման	
Պատասխանները	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ընդհանուր միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը				
Հայոց լեզու	328	49.3	4.76	1.632	4.74	1.629
Հանրահաշիվ	311	46.8	4.40	1.524	4.41	1.542
Նշում չկա	26	3.9				

Հավելված 2.4. Դասավանդած դասարանը

Ձեր դասավանդած դասարանը								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Նշում չկա	2	0.6	4.33	1.093	1	0.3	3.26	1.098
9 ^ա	220	67.1	4.63	1.619	208	66.9	4.35	1.486
9 ^բ	72	22.0	4.97	1.667	76	24.4	4.44	1.570
9 ^գ	23	7.0	4.97	1.599	16	5.2	4.62	1.529
9 ^դ	9	2.7	5.07	1.459	9	2.9	4.80	1.785
9 ^ե	2	0.6	5.00	1.732	1	0.3	4.53	1.467

Հավելված 2.5. Տարակարգը

Ի՞նչ տարակարգ ունեք								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Առաջին	27	8.2	5.30	1.430	15	4.8	4.55	1.571
Երկրորդ					2	0.6	5.11	1.392
Դիմել եմ, բայց դեռ չեմ ստացել	7	2.1	4.75	1.637	5	1.6	4.59	1.553

Գնահատման և թեստավորման կենտրոն

Չեմ դիմել	280	85.4	4.90	1.663	275	88.4	4.37	1.508
Նշում չկա	14	4.3	4.46	1.595	14	4.5	4.44	1.714

Հավելված 2.6. Նախընտրելի դեկավարը

Ես նախընտրում եմ աշխատել այնպիսի դեկավարի հետ, որը (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Աշխատանքային գործընթացում կարևորում է ստեղծարարությունը	123	37.5	4.79	1.617	90	28.9	4.47	1.554
Չի խոչընդոտում ուսուցչի գործունեությանը	131	39.9	4.80	1.652	103	33.1	4.44	1.500
Տալիս է հստակ և օգտակար հրահանգներ	68	20.7	4.57	1.578	113	36.3	4.31	1.520
Նշում չկա	3	0.9	5.16	1.944	3	1.0	3.96	1.383
Մեկից ավելի նշումներ	3	0.9	5.44	1.809	2	0.6	4.30	1.579

Հավելված 2.7. Դասապրոցեսի անցկացման նախընտրելի ձևը

Հիմնականում ինչպե՞ս եք անցկացնում դասը (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Նշում չկա	1	0.3	4.63	1.499	1	0.3	5.00	1.633
Կողմնորոշվում եմ ըստ իրավիճակի	81	24.7	4.64	1.609	126	40.5	4.38	1.530
Տվյալ պահին նախընտրում եմ ցուցաբերել ստեղծագործական մոտեցում	221	67.4	4.81	1.626	150	48.2	4.45	1.510
Հավատարիմ եմ մնում իմ կազմած դասապլանին	22	6.7	4.68	1.687	32	10.3	4.26	1.543
Մեկից ավելի նշումներ	3	0.9	4.63	2.121	2	0.6	3.96	1.708

Հավելված 2.8. Վերաբերմունքը վատ վարքով աշակերտների նկատմամբ

Երբ տեսնում եմ, որ աշակերտը փորձում է ցուցադրաբար վատ վերաբերմունք դրսևորել իմ նկատմամբ (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Ես փորձում եմ հասկանալ պատճառը	286	87.2	4.77	1.633	276	88.7	4.42	1.529
Ցույց եմ տալիս, որ չեմ նկատել	40	12.2	4.65	1.616	32	10.3	4.27	1.466
Պատասխանում եմ նույն կերպ					1	0.3	4.00	2.000
Նշում չկա	2	0.6	5.14	1.827	1	0.3	4.69	1.500

Հավելված 2.9. Վերաբերմունքը աշակերտի անընդունելի կարծիքի նկատմամբ

Եթե աշակերտը կարծիք է հայտնում, որն ընդունելի չէ ինձ համար (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Ես փորձում եմ հասկանալ իր տեսակետը	310	94.5	4.76	1.629	259	83.3	4.43	1.531
Փորձում եմ խոսակցությունը փոխել	3	0.9	5.11	1.565	4	1.3	4.15	1.296
Պնդում եմ իմ կարծիքը և բացատրում իր սխալը	15	4.6	4.62	1.707	46	14.8	4.25	1.490
Նշում չկա					2	0.6	4.69	1.500

Հավելված 2.10. Ամենակարևորը ուսումնական հաստատությունում

Ըստ Ձեզ՝ ուսումնական հաստատությունում ո՞րն է ամենակարևորը (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերելու հնարավորություն ունենալը	153	46.6	4.77	1.628	160	51.4	4.42	1.520

Միջանձնային լավ հարաբերությունները	42	12.8	4.66	1.577	25	8.0	4.32	1.578
Աշխատանքային կարգապահությունը	126	38.4	4.75	1.645	123	39.5	4.39	1.517
Նշում չկա	3	0.9	4.82	1.522	3	1.0	4.30	1.522
Մեկից ավելի նշումներ	4	1.2	5.63	1.793				

Հավելված 2.11. Նախընտրելի չնախատեսված իրավիճակներում

Ձեր կարծիքով չնախատեսված իրավիճակներում նախընտրելի է (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Տվյալ իրավիճակն օգտագործել արդյունավետ	240	73.2	4.78	1.635	230	74.0	4.45	1.522
Պարզապես շրջանցել այն	4	1.2	4.86	1.583	7	2.3	4.07	1.490
Փորձել վերացնել ստեղծված իրավիճակը	81	24.7	4.70	1.635	69	22.2	4.28	1.525
Նշում չկա	3	0.9	4.51	1.425	4	1.3	4.33	1.418
Մեկից ավելի նշումներ					1	0.3	3.71	1.553

Հավելված 2.12. Վերաբերմունքը տնօրինության ներկայացրած ոչ հաճելի պահանջների նկատմամբ

Ինչպե՞ս եք վերաբերվում տնօրինության այն պահանջներին, որոնք Ձեզ դուր չեն գալիս կամ թվում են անհիմն (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Նշում չկա	1	0.3	4.36	1.342	4	1.3	4.22	1.315
Ես հայտնում եմ իմ անհամաձայնությունը	140	42.7	4.69	1.642	126	40.5	4.36	1.523
Կախված է իրավիճակից	154	47.0	4.83	1.622	160	51.4	4.45	1.518
Ես անխտիր կատարում եմ տնօրինության ներկայացրած պահանջները	33	10.1	4.68	1.640	21	6.8	4.24	1.591

Հավելված 2.13. Վերաբերմունքը համագործակցային աշխատանքի նկատմամբ

Նախապատվություն տալի՞ս եք այնպիսի աշխատանքին, որը ենթադրում է համագործակցություն այլ մարդկանց հետ								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Նշում չկա	4	1.2	4.59	1.472	7	2.3	4.38	1.400
Հիմնականում այո	152	46.3	4.75	1.637	130	41.8	4.26	1.524
Երբեմն	160	48.8	4.76	1.631	162	52.1	4.53	1.525
Հիմնականում ոչ	12	3.7	5.01	1.640	12	3.9	3.89	1.322

Հավելված 2.14. Ակնկալիքները

Ստակա 2-3 տարում ի՞նչ ակնկալիքներ ունեք (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Նշում չկա	5	1.5	4.91	1.642	7	2.3	4.56	1.494
Աշխատավարձի բարձրացում	152	46.3	4.86	1.646	157	50.5	4.40	1.543
Մանկավարժական որակավորման բարձրացում	138	42.1	4.59	1.590	119	38.3	4.40	1.524
Ներկայիս աշխատանքի հետ կապված՝ ոչ մի	32	9.8	4.95	1.690	28	9.0	4.39	1.406
Մեկից ավելի նշումներ	1	0.3	5.23	1.142				

Հավելված 2.15. Աշխատանքից բավականություն ստանալը

Աշխատանքային գործունեության մեջ մեծ բավականություն եմ ստանում (նշե՛ք միայն մեկ վանդակ)								
Պատասխանները	Հայոց լեզու				Հանրահաշիվ			
	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը	Ուսուցիչների		Միջին միավորը	Ստանդարտ շեղումը
	թիվը	տոկոսը			թիվը	տոկոսը		
Աշխատանքս գնահատվելուց	95	29.0	4.59	1.554	116	37.3	4.42	1.519
Աշխատանքիցս գոհ լինելուց	231	70.4	4.82	1.655	192	61.7	4.40	1.526
Ընկերական միջավայրում գտնվելուց					1	0.3	3.13	1.544
Նշում չկա	2	0.6	5.13	1.734	2	0.6	3.78	1.544